

Research Paper

Dimensions of Belief in Superstitions and Sorcery in Iranian Football: Consequences on Fan Behavior

Amirhesam Rahimi^{1*} , Kouros Ghahreman Tabrizi² , Mohammad Sadeq Zaeifi³

Received: Jun 00, 0000

Revised: Aug 00, 0000

Accepted: Aug 00, 0000

ABSTRACT

Objective: This study aimed to explore the dimensions of beliefs in superstition and witchcraft within Iranian football and to examine their perceived behavioral consequences for fans.

Methodology: This research employed a qualitative design based on thematic analysis and was exploratory and applied in nature. Eighteen participants, including coaches, players, referees, fans, and football veterans with relevant experience, were selected through purposive and snowball sampling until theoretical saturation was achieved. Data were collected through semi-structured interviews and analyzed in two stages. First, thematic coding was conducted to identify the dimensions of the phenomenon. Second, the behavioral consequences for fans were inferred through an integrative analysis drawing on interview data, theoretical foundations, and previous research. The trustworthiness of the findings was established using Guba and Lincoln's criteria, while reliability was confirmed through a test-retest procedure (coefficient = 0.81).

Results: The analysis revealed two overarching themes—psychological and socio-cultural—comprising eight subthemes and 33 primary concepts that characterize beliefs in superstition and witchcraft in Iranian football. The findings further indicated that these beliefs may contribute to imitation and emulation among fans, social tensions, and various psychological and financial costs.

Conclusion: Beliefs in superstition and witchcraft in Iranian football represent an institutionalized and multidimensional phenomenon shaped by the interaction of psychological and socio-cultural factors. This interaction reinforces a self-perpetuating cycle whose most significant consequence is the erosion of a healthy and sustainable fan culture. Addressing this phenomenon requires coordinated and targeted interventions across institutional, educational, media, and psychological domains.

Keywords: Iran; Witchcraft; Superstition; Football; Fans

1. Assistant Professor of Sport Management, Department of Sports Management and Motor Behavior, Faculty of Sports Sciences, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran. (Corresponding author)
2. Professor of Sport Management, Department of Sports Management and Motor Behavior, Faculty of Sports Sciences, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.
3. Ph.D Student in Sport Management, Department of Sports Management and Motor Behavior, Faculty of Sports Sciences, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.

*Corresponding author's e-mail address: rahimi.amirhesam@uk.ac.ir

Cite this article: Rahimi, A.H., Ghahreman Tabrizi, K., & Zaeifi, M.S. (In Press). Dimensions of Belief in Superstitions and Sorcery in Iranian Football: Consequences on Fan Behavior. *Journal of Sport Management and Development*, ??? (??), ?????-???

DOI: <https://doi.org/????????????????????>

Extended Abstract

Introduction and State of Problem

Beliefs in superstition and witchcraft, as socio-psychological and cultural phenomena, have long attracted scholarly attention because of their role in fostering an illusory sense of control and alleviating uncertainty and anxiety in human societies (Maranise, 2013). Sport, particularly football, provides a fertile context for the emergence and persistence of such beliefs due to the inherent uncertainty and unpredictability of competitive outcomes (Ofori, 2013). Zare et al. (2017) found a significant association between the perceived importance of match outcomes and individuals' tendency toward superstitious beliefs. Likewise, Keshtidar et al. (2020) argued that an excessive emphasis on success and results may encourage athletes and teams to engage in practices such as fortune-telling, prophecy, and the use of talismans or magical rituals. Beliefs in superstition and witchcraft may also give rise to a range of adverse consequences, including financial exploitation and forms of so-called "magical doping" (Niehaus, 2018). Despite the growing international literature on superstition and witchcraft in sport, little is known about the dimensions of these beliefs and their implications for fan behavior within the context of Iranian football. In particular, no comprehensive study has examined how such beliefs may influence supporters' attitudes and behaviors, including aggression, loyalty, and patterns of social interaction. Given the distinctive cultural and religious context of Iran, a deeper understanding of this phenomenon is warranted. Therefore, the present study seeks to identify the dimensions of beliefs in superstition and witchcraft in Iranian football and to explore their consequences for fan behavior, thereby contributing to the promotion of ethical values in sport and the development of a healthier fan culture.

Methodology

This qualitative study employed a thematic analysis approach. Eighteen participants—including coaches, players, referees, fans, and football veterans with firsthand experience of superstition and witchcraft in Iranian football—were selected through purposive and snowball sampling until theoretical saturation was achieved. Semi-structured interviews were conducted, audio-recorded with participants' consent, and transcribed verbatim for analysis. The analytical process comprised two complementary stages. Initially, thematic coding was used to identify the key dimensions of beliefs in superstition and witchcraft. Subsequently, the implications of these beliefs for fan behavior were inferred through an integrative interpretive process drawing on interview data, relevant theoretical frameworks, and prior research. The rigor of the study was ensured through the trustworthiness criteria proposed by Guba and Lincoln (1994), while inter-coder reliability reached 0.81.

Results

This study identified 33 factors shaping beliefs in superstition and witchcraft in Iranian football. These factors were analytically organized into two overarching themes: psychological and socio-cultural, reflecting the underlying cognitive and contextual mechanisms of such beliefs. The psychological theme encompassed five interrelated subthemes, including heightened

anxiety and fear of opponents perceived rituals or spells, an illusion of control over inherently uncertain match outcomes, the normalization of deceptive or unethical conduct as a coping strategy, reduced self-efficacy and confidence among participants, and the marginalization of technical and tactical preparation in favor of non-rational explanatory frameworks. The socio-cultural theme was constituted by three subthemes: the intensification of intra-group tensions and reciprocal attribution of blame, the reinforcement and diffusion of non-scientific belief systems within the broader sporting culture, and the social transmission of superstitious practices through role modeling, particularly among younger and more impressionable generations.

Discussion and Conclusion

The findings of this study suggest that a comprehensive understanding of the dimensions of beliefs in superstition and witchcraft in Iranian football, together with the identified underlying factors, may provide a useful theoretical basis for addressing and reducing such beliefs in the sport. Furthermore, the Football Federation, coaches, and sports administrators—particularly within professional football—can develop and implement targeted, context-specific strategies aligned with each identified factor across the two thematic domains in order to mitigate the prevalence of these beliefs in the Iranian Premier League. Such an approach has the potential to reduce significant financial and organizational costs for clubs, ease tensions among supporters, strengthen team cohesion, and ultimately contribute to improved sporting performance and team success.

Originality/Value

This qualitative study systematically examined the dimensions of beliefs in superstition and witchcraft and their consequences for fan behavior within the specific context of Iranian football. The novelty of the study lies in its systematic classification of these dimensions into overarching themes, subthemes, and constituent concepts.

The findings suggest that these dimensions are interrelated and mutually reinforcing, generating a range of adverse effects on fan behavior. These effects include attributing team defeats to non-technical factors, reducing tolerance for losing outcomes, increasing tendencies toward violence, fostering emotionally driven reactions, facilitating the spread of rumors, and undermining rational, stable, and sustainable forms of team support.

Research Limitations/Implications

It should be noted that, although the findings of the present study may contribute to a better understanding of the dimensions of beliefs in superstition and witchcraft in Iranian football and their impact on fan behavior in similar contexts, their generalizability is limited due to cultural differences across sports settings and national contexts.

In addition, the scarcity of relevant domestic studies constrained the use of Persian-language sources for a more comprehensive interpretation of the phenomenon. Furthermore, due to time constraints and the limited cooperation of some coaches, players, veterans, and fans, it was not possible to interview all initially intended participants.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

Adherence to research ethics principles, including informed consent from participants, confidentiality of information, and responsible use of data, has been observed.

Generative AI Statement

Artificial intelligence has been used to retrieve background research and related sources in the contexts of research and text editing.

Funding

This research was conducted without any financial support.

Authors' contribution

All authors have equally contributed at all stages of the research, from data collection to result analysis and article writing.

Conflict of interest

There is no conflict of interest in this research.

Acknowledgments

The authors find it necessary to express their gratitude to all the participants who assisted in conducting this research with patience and perseverance. We also extend our gratitude to the esteemed reviewers for their constructive and scholarly feedback.

References

- Keshtidar, M., Azizi, B., Jami Alahmadi, A. & Aminian, M. (2020). Predicting the Team Effectiveness of Athletes in Sporting Fields Soccer and Futsal Based on Superstitious Rituals. *Journal of Sport Management and Development*, 9(4), 132-150. [<https://doi.org/10.22124/JSMD.2020.5003>] [In Persian]
- Maranise, A.M. (2013). Superstition & religious ritual: An examination of their effects and utilization in sport. *The Sport Psychologist*, 27(1), 83-91. [[Link](#)]
- Niehaus, I. (2018). *Moralising magic? A brief history of football potions in a South African Homeland Area, 1958-2010. In South African Homelands as Frontiers (pp. 117-130)*. Routledge. [[Link](#)]
- Ofori, K.P. (2013). *Health Sciences and Sport*. [PhD Thesis, University of Stirling], Stirling: England. [[Link](#)]
- Zare, A., Zare, H., & Emadi, M. (2017). The Factors Affecting the Propensity for Superstition among Football Players in Iran. *Journal of Sport Management and Development*, 6(2), 32-46. [<https://doi.org/10.22124/JSMD.2018.2703>] [In Persian]

ابجد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران: پیامدهای تاثیر بر رفتار هواداران

امیرحسام رحیمی^{۱*}، کوروش قهرمان تبریزی^۲، محمدصادق ضعیفی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۲۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۳/۱۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۲/۰۵

چکیده

هدف: در پژوهش حاضر ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران و استنتاج پیامدهای رفتاری آن بر هواداران مورد بررسی قرار گرفت.

روش‌شناسی: پژوهش کیفی با رویکرد تحلیل تماتیک و ماهیت اکتشافی-کاربردی بود. ۱۸ نفر از مربیان، بازیکنان، داوران، هواداران و پیشکسوتان دارای تجربه مرتبط، به روش هدفمند و گلوله‌برفی تا اشباع نظری انتخاب شدند. ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود. تحلیل داده‌ها در دو سطح انجام شد: کدگذاری مستقیم برای شناسایی ابعاد پدیده، و استنتاج نظام‌مند تلفیقی (بر پایه قرائن مصاحبه‌ها، مبانی نظری و پیشینه) برای شناسایی پیامدهای هواداران. روایی با روش گوبا و لینکلن و پایایی با بازآزمون (۰/۸۱) تأیید شد.

یافته‌ها: ۲ تم اصلی (روان‌شناختی و فرهنگی-اجتماعی)، ۸ تم فرعی و ۳۳ مفهوم اولیه به‌عنوان ابعاد باور به خرافات و جادوگری شناسایی شدند. همچنین پیامدهای این باورها بر هواداران شامل تقلید و الگوبرداری، تنش‌های اجتماعی، و هزینه‌های مالی و روانی بود.

نتیجه‌گیری: باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران پدیده‌ای نهادی و چندبعدی است که از تعامل دو سطح روان‌شناختی و فرهنگی-اجتماعی شکل می‌گیرد. این تعامل چرخه‌ای منفی ایجاد می‌کند که مهم‌ترین پیامد آن تضعیف فرهنگ هواداری سالم و پایدار است. بنابراین، مقابله مؤثر مستلزم مداخلات هماهنگ و هدفمند در سطوح نهادی، آموزشی، رسانه‌ای و روان‌شناختی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: ایران، جادوگری، خرافات، فوتبال، هواداران

۱. استادیار مدیریت ورزش، گروه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. (نویسنده مسئول)
۲. استاد مدیریت ورزش، گروه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.
۳. دانشجوی دکتری مدیریت ورزش، گروه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.

* نشانی الکترونیک نویسنده مسئول: rahimi.amirhesam@uk.ac.ir

استناد: رحیمی، امیرحسام؛ قهرمان تبریزی، کوروش؛ ضعیفی، محمدصادق. (در دست انتشار). ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران: پیامدهای تاثیر بر رفتار هواداران. مدیریت و توسعه ورزش، (؟؟؟-؟؟؟)، ۴-؟؟-؟؟؟.

DOI: <https://doi.org/10.22124/JSMD????>

نوآوری پژوهش و پیام کلی

این پژوهش کیفی با تمرکز بر بافت خاص فوتبال ایران، به‌طور نظام‌مند به واکاوی ابعاد باور به خرافات و جادوگری و پیامدهای آن بر رفتار هواداران پرداخت و براساس یافته‌های پژوهش، نوآوری خود را در ارائه یک دسته‌بندی نظام‌مند (تم‌های اصلی، تم‌های فرعی و مفاهیم اولیه) نشان می‌دهد. در مجموع، این ابعاد در تعامل با یکدیگر پیامدهای منفی گسترده‌ای بر رفتار هواداران ایجاد می‌کنند که از توجیه شکست‌ها با عوامل غیرفنی و کاهش تحمل باخت تا تشدید خشونت، رفتارهای هیجانی، گسترش شایعات و تضعیف حمایت منطقی و پایدار از تیم‌ها را دربرمی‌گیرد.

مقدمه

باور به خرافات و جادوگری، به‌عنوان دو متغیر روان‌شناختی-فرهنگی، از دیرباز در رفتارهای بشر مورد توجه پژوهشگران بوده است (مارانیز، ۲۰۱۳). این باورها که شامل مفاهیمی نظیر جادو و سحر می‌شوند، در فرهنگ‌های گوناگون به اشکالی متفاوت بروز می‌یابند و اغلب بازتاب‌دهنده باورهای جمعی، هنجارهای اجتماعی، و شیوه‌های مقابله با نادانسته‌ها در بستر فرهنگ محلی هستند (نچورورای، ۲۰۱۹). به گفته هرد و زونتاک^۳ (۲۰۲۴)، خرافات و جادوگری در جوامع انسانی عمدتاً به‌عنوان رفتارهایی برای کسب حس کنترل بر رویدادها یا به‌مثابه باورهایی غیرمنطقی تلقی می‌شوند. از سوی دیگر، خرافه به معنای باور به رابطه علی میان رویدادهای نامرتبط است که معمولاً در قالب رفتارهای آیینی تکراری ظاهر می‌شود؛ در حالی که جادوگری یا «جادو» عبارت است از تلاش برای مهار نیروهای فراطبیعی از طریق طلسم، دعانویسی یا اشیای مقدس (لونتال^۴ و همکاران، ۲۰۲۱). پرورز و همکاران (۲۰۱۱) تأکید دارند که هر دو متغیر مذکور غالباً نقش میانجی در کاهش تنش روان‌شناختی و ایجاد حس کنترل کاذب ایفا می‌کنند. ورزش، به دلیل ماهیت غیرقابل‌پیش‌بینی و ذات رقابتی خود، بستری مناسب برای بروز خرافات و رفتارهای جادویی فراهم می‌آورد و این پدیده در جوامع مختلف، بسته به میزان تقدس‌زدایی یا سنت‌گرایی فرهنگی، شدت و جهت‌گیری متفاوتی پیدا می‌کند (اوفوری، ۲۰۱۳). مطالعات نشان می‌دهند که این باورها در ورزش پدیده‌ای شایع و جهانی هستند، اما شکل، شدت و معنای اجتماعی آن‌ها به شدت تحت تأثیر بافت فرهنگی، تاریخی و اجتماعی از جمله نقش نهادهای مذهبی، نظام‌های قبیلگی، و میزان دسترسی به آموزش علمی قرار دارد. در حوزه ورزش، این باورها عمدتاً به‌عنوان راهبردی برای مدیریت عدم قطعیت، کاهش اضطراب رقابتی و تقویت انسجام تیمی عمل می‌کنند (اوفوری و همکاران، ۲۰۱۳).

در ورزش فوتبال، به دلیل رقابت شدید، رسانه‌ای بودن و تأثیر مستقیم نتیجه بر هویت فردی و جمعی، این پدیده از شدت و تنوع بیشتری برخوردار است (کوزه^۵ و همکاران، ۲۰۱۵). در فوتبال، خرافات و جادوگری حضوری چشمگیر داشته و در میان بازیکنان و هواداران مشاهده می‌شود و اغلب کارکردی هویت‌بخش در گروه‌های طرفداری پیدا می‌کند (چکمک و اوچاک، ۲۰۲۴). بازیکنان فوتبال ممکن است برای کاهش اضطراب و افزایش اعتماد به نفس به خرافات و جادو روی آورند (مارانیز، ۲۰۱۳). همچنین بازیکنان و مربیان از آیین‌های شخصی ساده (مانند ترتیب خاص بستن بند کفش) تا استفاده از طلسم‌ها، تعویض‌ها یا مشورت با افراد خاص برای کسب منفعت یا آسیب زدن به حریف استفاده می‌کنند؛ این رفتارها اغلب در فرهنگ‌های جمع‌گرا و در جوامعی که باور به نیروهای ماوراءالطبیعه در آن‌ها رواج بیشتری دارد، به‌تدریج عادی‌سازی می‌شوند (تسیاما و باکمبو، ۲۰۲۲). از طرفی، در برخی مناطق، به ویژه در فوتبال آفریقا، باور به جادو و جادوگری به‌طور عمیقی با فرهنگ فوتبال درهم‌تنیده شده است و این باورها اغلب از طریق شبکه‌های خویشاوندی، آیین‌های قبیلگی، و اقتصاد غیررسمی جادوگران بازتولید می‌شوند (نچورورای، ۲۰۱۹). در کشورهای آفریقایی و برخی جوامع آسیایی و خاورمیانه، مرز میان خرافه و جادوگری محو شده و جادوگری به صورت

¹ Maranise

² Njororai

³ Herd & Sonntag

⁴ Levental et al

⁵ Brevers et al

⁶ Ofori

⁷ Kose et al

⁸ Çakmak & Ocak

⁹ Tsiamia & Bakembo

سازمان یافته و گاه پنهان در فوتبال حضور دارد؛ این وضعیت بازتاب دهنده نظام‌های فرهنگی است که در آن‌ها تمایز میان دین، طب سنتی و جادوگری چندان شفاف نیست (چیپنده^۱ و همکاران، ۲۰۱۹). پژوهش‌های متعدد در قاره آفریقا نشان می‌دهند که باور به «جادوگری» نه تنها رایج، بلکه گاه به خشونت، اتهام‌زنی و حتی قتل (به‌ویژه اتهام جادوگری به کودکان) موجب شده است که خود بیانگر آسیب‌پذیری جوامع در برابر اتهام‌زنی‌های جمعی و گسست پیوندهای اجتماعی است (مگونگوه، ۲۰۲۳). هواداران نیز از طریق «رفتارهای خوش‌شانس»، «باورهای بدشانسی» و «اقدام خوش‌شانس» به خرافات می‌پردازند تا احساس کنند بر نتایج مسابقه تأثیر می‌گذارند و به تیم محبوبشان کمک می‌کنند (دوایر^۲ و همکاران، ۲۰۱۸). همچنین هواداران با انجام آیین‌های جمعی، پوشیدن لباس خاص، باور به «فرین» یا «خوش‌شانسی» مرتبط با مکان‌ها، زمان‌ها یا افراد، احساس تأثیرگذاری بر نتایج را تجربه می‌کنند (لونتال و همکاران، ۲۰۲۱).

وابستگی به خرافات و جادوگری در ورزش می‌تواند پیامدهای غیراخلاقی و منفی متعددی به دنبال داشته باشد در همین راستا (تسیاما و باکمبو، ۲۰۲۲) اشاره کردند عدم انجام آیین‌های خرافی، اضطراب بازیکنان را افزایش می‌دهد و بر عملکرد آن‌ها تأثیر منفی می‌گذارد. در سطح اجتماعی نیز این پدیده می‌تواند بازتولید رفتارهای ناکارآمد و تضعیف فرهنگ تلاش و شایستگی‌مداری را به دنبال داشته باشد. به عنوان مثال، مگونگوه (۲۰۲۳) بیان کرد باور به جادوگری می‌تواند به اعمالی نظیر «دوپینگ جادوگری» منجر شود که در آن از مواد یا آیین‌های جادویی برای بهبود عملکرد یا تضعیف حریف استفاده می‌شود. چنین اهمالی نه تنها با اصول اخلاقی ورزش در تضاد هستند، بلکه می‌توانند به سلامت و ایمنی افراد نیز آسیب برسانند. در سطح فرهنگ جمعی، بی‌اعتمادی به رقابت منصفانه را گسترش دهند (نجورورای، ۲۰۱۹). همچنین باورهای خرافی و جادویی می‌توانند از یک پدیده فرهنگی ساده فراتر رفته و به مسائل جدی اخلاقی و اجتماعی در ورزش تبدیل شوند (کوزمه و همکاران، ۲۰۱۵).

در همین راستا، مگونگوه (۲۰۲۳) بیان می‌کند هنگامی که موفقیت یا شکست بیشتر به عوامل ماوراءالطبیعی نسبت داده شود، تلاش و برنامه‌ریزی زیر سؤال می‌رود و در نتیجه، اعتماد به نهادهای آموزشی و مربیگری علمی تضعیف می‌شود. از سوی دیگر، باور به جادوگری ممکن است باعث شود برخی افراد، از بازیکنان و مربیان گرفته تا حتی هواداران، به‌عنوان عامل شکست مورد اتهام و سرزنش قرار گیرند؛ این اتهام‌زنی‌ها اغلب در جوامعی با بافت قبیله‌ای یا قومی، خصومت‌های دیرپا را تشدید می‌کنند (اشفورث، ۲۰۰۵^۴). همچنین از پیامدهای رایج خرافات و جادوگری، سوءاستفاده مالی از بازیکنان جوان و کم‌سواد از طریق فروش طلسم و دعا به قیمت‌های گزاف است که خود بازتولیدکننده نابرابری اقتصادی و استثمار فرهنگی است (نیهاوس، ۲۰۱۸^۵). استفاده از مواد ناشناخته به عنوان «دوپینگ جادوگری» می‌تواند سلامت جسمی بازیکنان را به خطر بیندازد (مگونگوه، ۲۰۲۳). همچنین وابستگی شدید به این باورها می‌تواند اضطراب را افزایش دهد (زیرا کنترل موفقیت بیرونی تلقی می‌شود) یا اختلالات اضطرابی را تشدید کند و در سطح جمعی، جامعه ورزشی را به سمت فرهنگ «علت‌یابی ماورایی» و دوری از مسئولیت‌پذیری فردی سوق می‌دهد (تسیاما و باکمبو، ۲۰۲۲). در همین راستا نجورورای (۲۰۱۹) بیان می‌کند جادو موجب نقض اصل بازی منصفانه از طریق تلاش برای تأثیرگذاری غیرطبیعی بر نتیجه می‌شود. همچنین باعث ایجاد فرهنگ اتهام و

¹ Chipande et al

² Mgunge

³ Dwyer et al

⁴ Ashforth

⁵ Niehaus

بدنامی میان بازیکنان و تیم‌ها می‌شود که در جوامع کوچک‌تر و بسته‌تر، می‌تواند موجب طرد اجتماعی و انگ‌زنی پایدار شود (شاتزبرگ، ۲۰۰۶).

علاوه بر این، هرد و زونتاک (۲۰۲۴) بیان می‌کنند که خرافات و جادوگری موجب تضعیف اعتماد عمومی به ورزش به‌عنوان یک فعالیت سالم و مبتنی بر شایستگی می‌شود. از طرفی، جادوگران از ترس و ناامیدی بازیکنان و باشگاه‌ها سوءاستفاده مالی می‌کنند؛ این سوءاستفاده در بستر جوامعی که نهادهای نظارتی ضعیفی دارند، نهادینه و بازتولید می‌شود (نجورورای، ۲۰۱۹) و (نیهاوس، ۲۰۱۸). چنانچه بازیکنانی که به طلسم وابسته می‌شوند، دچار اختلالات اضطرابی شدید، حملات پانیک و حتی علائم سایکوتیک می‌گردند (تسیاما و باکمبو، ۲۰۲۲). همچنین ورزشکاران و هواداران ممکن است برای مدیریت تنش‌های روان‌شناختی و کسب مزیت روانی، به آیین‌ها و باورهای خرافی متوسل شوند (پرویز و همکاران، ۲۰۱۱). در ایران نیز پژوهش‌هایی در حوزه خرافات و جادوگری در ورزش انجام شده است. زارع و همکاران (۲۰۱۷) بیان کردند بین اهمیت نتایج بازی و نتایج پیش از بازی با گرایش به خرافات، ارتباطی معنادار وجود دارد. به طور مشابه، کشتی‌دار و همکاران (۲۰۲۰) بیان کردند تمرکز بر کسب نتیجه موجب شده تا تیم‌های ورزشی دست به اقداماتی بزنند؛ برای مثال، برخی ورزشکاران برای پیروزی به طالع‌بینی و پیشگویی روی می‌آورند و از طلسم و جادو استفاده می‌کنند. همچنین افروزه و هادی‌پور (۲۰۲۰) بیان کردند اعتقاد مذهبی، ویژگی‌های روانی، ضعف ورزشکار، ناامیدی، موفقیت‌طلبی، و تهدیدها و ترس‌ها از جمله عواملی هستند که ورزشکاران را به سوی خرافات سوق می‌دهند، با این حال این پژوهش‌ها کمتر به زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و نهادی بروز این پدیده در ایران پرداخته‌اند.

در عین حال، صرف‌نظر از بافت جغرافیایی، وابستگی به خرافات به جای تمرین و آمادگی واقعی، مانع رشد حرفه‌ای ورزشکار شده و او را در چرخه‌ای از ترس و اضطراب دائمی قرار می‌دهد و الگوی نامناسبی برای نسل جوان و فرهنگ ورزشی آینده می‌شود (چکمک و اوچاک، ۲۰۲۴). از طرفی، خرافات و جادوگری به‌ویژه کودکان و نوجوانان را در معرض خطری جدی قرار می‌دهد زیرا آن‌ها در سنین شکل‌گیری هویت، شایستگی واقعی را فدای باورهای غیرمنطقی می‌کنند و این الگو ممکن است در خانواده و جامعه نیز بازتولید شود (آدینکراه، ۲۰۱۲). همچنین باور به «جادوی پیروزی» باعث می‌شود استعدادها جوان به جای تلاش و تمرین، به دنبال «معجون» و «طلسم» بروند؛ این پدیده، توسعه پایدار ورزش در سطح محلی را به شدت مختل می‌کند و سرمایه اجتماعی و فرهنگی جوامع ورزشی را تحلیل می‌برد (مگونگوه، ۲۰۲۳). در موارد شدیدتر، باور به جادوگری می‌تواند باعث اتهامات جادوگری و حتی خشونت در جامعه شود که نمونه‌های آن در خارج از محیط ورزشی نیز مشاهده شده است این خشونت‌ها معمولاً متوجه اقبال آسیب‌پذیرتر مانند زنان، کودکان و سالمندان است (اشفورث، ۲۰۰۵). از سوی دیگر، سرمایه‌گذاری منابع (زمان، پول و انرژی) در امور خرافی به جای روش‌های علمی تمرین، رشد حرفه‌ای و ساختاری ورزش را کند می‌کند و اقتصاد باشگاه‌ها را به جای سرمایه‌گذاری در زیرساخت، به سمت هزینه‌های کاذب و غیرمولد سوق می‌دهد (شاتزبرگ، ۲۰۰۶). همچنین گسترش خیرهای مرتبط با جادوگری و خرافات افراطی، اعتبار ورزش را خدشکار کرده و آن را در دید عموم به عرصه‌ای غیرعقلانی و غیرحرفه‌ای تقلیل می‌دهد که می‌تواند موجب کاهش مشارکت عمومی، خروج حامیان مالی و حرفه‌ای‌زدایی از ورزش شود (هرد و زونتاک، ۲۰۲۴).

از طرفی، با توجه به وضعیت ایران، مطالعه و مداخله در حوزه باورهای خرافی و جادوگری در ورزش دیگر یک کنجکاو آکادمیک نیست، بلکه یک ضرورت فرهنگی، تربیتی و سلامت‌محور است. این ضرورت زمانی مضاعف می‌شود

¹ Schatzberg

² Adinkrah

که می‌بینیم در سال‌های اخیر، گزارش‌های متعددی از رسانه‌های داخلی و بین‌المللی حاکی از رواج گسترده جادوگری در فوتبال ایران است؛ به‌گونه‌ای که پای نهادهای رسمی و قضایی را نیز به میان کشیده است و این نشان می‌دهد که خرافات به یک انحراف فردی، بلکه به یک مسئله اجتماعی-نهادی با بازتاب‌های حقوقی و فرهنگی تبدیل شده است. به گزارش خبرگزاری مهر در فروردین ۱۴۰۴، یک مقام مسئول در فدراسیون فوتبال اعلام کرد که در پرونده موسوم به جادوگری در فوتبال، حداقل ۱۰۰ نفر از اهالی فوتبال به عنوان مطلع و همچنین افرادی غیرفوتبالی که مدعی سحر و جادو بودند، به کمیته اخلاق احضار شده‌اند (خبر ورزشی، ۲۰۲۵). در همین پرونده، برخی مربیان لیگ برتری به دلیل اظهاراتشان درباره وجود جادوگران در فوتبال، با جریمه نقدی ۱۰۰ میلیون تومانی مواجه شدند، همچنین رسانه‌های داخلی ایران طی سال‌ها مصادیق هولناکی از این باورها را مستند کرده‌اند: از کشیدن نقشه‌های جادوگری در رختکن تیم‌ها و بستن تور دروازه گرفته تا بستن مهره مار به پای بازیکنان (تابناک، ۲۰۱۹).

این مصادیق نشان می‌دهند که باورهای جادویی در لایه‌های پنهان فرهنگ سازمانی فوتبال ایران رخنه کرده و تا حدی هنجار شده‌اند. علاوه بر این، در سال ۱۴۰۳، فردی که با ادعای جادوگری و ارتباط با نیروهای ماورایی در فوتبال فعالیت می‌کرد و از مسئولان و مدیران باشگاهی خودرو و سکه طلا دریافت کرده بود، به پنج سال حبس محکوم شد (خبرگزاری دانشجو، ۲۰۲۴). این نمونه‌ها بازتاب‌دهنده شبکه‌ای از مناسبات مالی، قدرت، و باورهای فرهنگی درهم‌تنیده است که صرفاً بر رویکرد فردی قابل تحلیل نیست. نبود پژوهش‌های بومی و منظم در این زمینه باعث شده است: ورزشکاران در سکوت از این باورها رنج ببرند یا به آن‌ها وابسته شوند بدون آنکه فضای فرهنگی-اجتماعی برای گفتگو و بازتوانی آنان فراهم باشد. باشگاه‌ها و فدراسیون‌ها راهبردی برای مواجهه با این پدیده نداشته باشند و در نتیجه، یا سکوت کنند یا پاسخ‌های تنبیهی بی‌اثر بدهند، رسانه‌ها بدون آگاهی با به خرافات دامن بزنند یا آن‌ها را نادیده بگیرند و به بازتولید ناآگاهی جمعی کمک کنند، و فرصت جایگزینی روش‌های علمی مدیریت اضطراب و عملکرد از دست برود که خود واماندگی فرهنگی را برابر رویکردهای پسااستتی و مبتنی بر شواهد را نشان می‌دهد. بنابراین، طراحی برنامه‌های آموزشی، راه‌اندازی خط مشی اخلاقی در باشگاه‌ها، و انجام پژوهش‌های کیفی و کمی بومی درباره شیوع، علل و پیامدهای خرافات و جادوگری در ورزش ایران، یک نیاز فوری و مغفول مانده است چراکه بدون درک لایه‌های فرهنگی و کارکردهای اجتماعی این باورها، هرگونه مداخله‌ای سطحی و بی‌نتیجه خواهد ماند. پدیده جادوگری در فوتبال ایران موضوعی حاشیه‌ای نیست، بلکه به بحرانی نیمه‌پنهان با ابعاد مالی، روانی، اخلاقی و قضایی تبدیل شده که راه حل آن در پژوهش‌های علمی و بومی نهفته است و این پژوهش‌ها باید به‌طور خاص به زمینه‌های فرهنگی، دینی و هویتی جامعه ایران نیز حساس باشند تا از تقلیل‌گرایی و کلیشه‌سازی بپرهیزند.

در کل می‌توان گفت پدیده خرافات و جادوگری در فوتبال ایران، فراتر از یک موضوع حاشیه‌ای با رفتاری فردی، به یک مسئله نهادی و سیستمی بدل شده است که دارای سه ویژگی اساسی می‌باشد: نهادینگی (نفوذ و ریشه‌دواندن این باورها در لایه‌های پنهان فرهنگ سازمانی فوتبال)، هزینه‌زایی (اختصاص منابع مالی قابل توجه باشگاه‌ها و افراد به امور جادویی به جای سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های علمی و فنی)، و بازتولید اجتماعی (الگوبرداری نسل جوان از این رفتارها و متعاقباً تهدید سرمایه‌های فرهنگی و اخلاقی ورزش کشور). علیرغم وجود گزارش‌های متعدد رسانه‌ای و قضایی، مرور نظام‌مند پیشینه پژوهش نشان می‌دهد مطالعات داخلی عمدتاً به تبیین علل فردی گرایش به خرافات اکتفا کرده‌اند و پژوهش‌های بین‌المللی موجود نیز غالباً در بافت‌های فرهنگی متفاوت صورت گرفته که قابلیت تعمیم به جامعه ایران را ندارند. این شکاف پژوهشی زمانی برجسته‌تر می‌شود که در نظر آوریم خلط معنایی میان باورهای دینی و اعتقادات خرافی یا جادویی در بافت فرهنگی ایران، خود به مثابه یک مسئله مستقل و نیازمند مطالعه است. بر این اساس و با عنایت به فقدان پژوهش‌های بومی و نظام‌مندی که مستقیماً به تبیین این پدیده در فوتبال ایران و

پیامدهای آن بر رفتار هواداران پرداخته باشند، سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران کدامند و چه پیامدهایی بر رفتار هواداران دارند؟

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کیفی است که با استفاده از رویکرد تحلیل تماتیک مبتنی بر مدل شش مرحله‌ای براون و کلارک^۱ (۲۰۰۶) انجام شد. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و ماهیت اکتشافی محسوب می‌شود. پژوهش حاضر در بازه زمانی شش ماهه دوم سال ۲۰۲۵ صورت پذیرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل مربیان، بازیکنان، داوران، هواداران و پیشکش‌سوتانی بودند که با خرافات و جادوگری مواجه شده بودند و مورد مصاحبه قرار گرفتند. با توجه به ماهیت پژوهش و روش تحلیل تماتیک، معیار انتخاب تعداد نمونه آماری اشباع نظری بود. متناسب با ماهیت پژوهش ۱۸ نفر به عنوان مشارکت‌کننده انتخاب شدند و به صورت هدفمند و به شیوه‌ی گلوله برفی تا رسیدن به اشباع نظری مورد مصاحبه قرار گرفتند. لازم به ذکر است که در مصاحبه با نفر ۱۶ داده جدیدی به دست نیامد ولی برای اطمینان تا نفر ۱۸ مصاحبه انجام شد. معیارهای ورود برای شرکت در این مصاحبه، شامل سن بالای ۱۸ سال، دارای حداقل ۳ سال تجربه مستقیم و فعال در فوتبال ایران (به عنوان مربی، بازیکن، داور، هوادار فعال یا پیشکش‌سوت)، با امکان دسترسی و تمایل به شرکت در مصاحبه بود؛ ضمناً دارای حداقل یک تجربه شخصی یا مشاهده‌ای مرتبط با باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران رعایت شد.

ابزار مورد استفاده در فرایند پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود. با توجه به محدودیت‌های آن، از انواع روش‌های حضوری و تماس صوتی برای انجام مصاحبه‌ها استفاده شد. زمان انجام مصاحبه‌ها بین ۲۰ تا ۴۵ دقیقه طول کشید و میانگین انجام مصاحبه‌ها ۳۳ دقیقه برآورد شد. پروتکل مصاحبه بر اساس مبانی نظری موضوع و با هدف پوشش ابعاد مختلف پدیده جادوگری و خرافه در فوتبال ایران طراحی گردید. مصاحبه‌ها به صورت نیمه‌ساختاریافته طراحی شدند تا ضمن پوشش سؤالات اصلی، امکان پیگیری ابعاد پنهان و اکتشاف تجربیات منحصر به فرد هر مشارکت‌کننده نیز فراهم باشد. در جریان مصاحبه، مصاحبه‌ها ضبط شدند (در زمان پژوهش از مصاحبه‌شوندگان اجازه ضبط مصاحبه گرفته شد) و پس از آن پیاده‌سازی و آماده کدگذاری شدند. جهت بررسی روایی پژوهش از روش ارزیابی کوبا و لینکلن^۲ (۱۹۹۴) استفاده شد که براساس چهار محور اعتمادپذیری، تأییدپذیری، قابلیت اطمینان و انتقال‌پذیری انجام گرفت. برای مثال اعتبارپذیری با تأیید روش پژوهش از شش خبره، مطالعه و بررسی منابع معتبر پیشینه موضوع از دیدگاه‌های مختلف، تعهد محقق به انجام با دقت مصاحبه‌ها و استخراج نکات اصلی انجام شد. قابلیت اطمینان نیز از طریق مستندسازی، یادداشت‌برداری و ثبت جزئیات پژوهش انجام شد. انتقال‌پذیری نیز از طریق اطمینان از انتقال یافته‌های پژوهش به چهار نفر متخصص حوزه پژوهش که در پژوهش مذکور مشارکت نداشتند، انجام گرفت و تأییدپذیری نیز با تشریح مراحل انجام پژوهش، نحوه کدگذاری، استخراج تم‌های اصلی، فرعی و مفاهیم اولیه و همچنین ارسال و تأیید گرفتن فرآیند انجام کار از اساتید حوزه مدیریت ورزش انجام شد. پایایی نیز از روش پایایی درون موضوعی استفاده شد که نتایج آن در قالب جدول ۱ ارائه شده است. نتایج حاصل از این کدگذاری‌ها در جدول ۱ آمده است.

در جدول ۱ مشاهده می‌شود، تعداد کل کدها برابر با ۴۸، تعداد کل توافقات برابر با ۳۹ و تعداد کل عدم توافقات برابر با ۹ بود. پایایی باز آزمون مصاحبه‌های انجام شده با استفاده از فرمول ذکر شده، ۸۱ درصد است با توجه به اینکه این میزان پایایی بیشتر از ۶۰ درصد است، قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید و قابل قبول است (ارشاد و همکاران، ۲۰۲۳).

¹ Braun & Clarke
² Guba & Lincoln

$$\text{درصد پایایی} = \frac{\text{تعداد توافقات} \times 2}{\text{تعداد کل گدها}} \times 100\%$$

جدول ۱. نتایج پایایی باز آزمون

Table 1. Results of intra- subject reliability

پایایی Reliability	عدم توافقات Disagreements	توافقات Agreements	کل داده‌ها Total data	مصاحبه Interview	ردیف Row
۰/۸۲۴	۳	۱۴	۱۷	سوم	۱
۰/۸۱۳	۳	۱۳	۱۶	هفتم	۲
۰/۸۰۰	۳	۱۲	۱۵	دوازدهم	۳
۰/۸۱۳	۹	۳۹	۴۸	کل	

با توجه به اینکه سوالات مصاحبه عمدتاً به شناسایی ابعاد، مصادیق و گروه‌های درگیر در پدیده خرافات و جادوگری متمرکز بود، فرآیند تحلیل داده‌ها در دو سطح مجزا دنبال شد:

سطح اول: کدگذاری مستقیم پاسخ‌ها

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از پروتکل تحلیل تماتیک مبنی بر مدل شش مرحله‌ای براون و کلارک (۲۰۰۶) استفاده شد که به صورت دستی اجرا شد. در مرحله اول، تمام مصاحبه‌ها ضبط و به متن در محیط نرم‌افزار ورد تبدیل شد و متن پیاده‌شده چندین بار توسط محقق مطالعه و بازخوانی شد. در مرحله دوم، مفاهیم اولیه پژوهش استخراج شد که ابتدا شامل ۴۷ مفهوم اولیه بودند. در مرحله سوم، بر اساس معنادارترین یا پرسامدترین مفاهیم اولیه، کدهای مشابه و مشترک در قالب مقوله‌های اولیه دسته‌بندی شدند. در مرحله چهارم، پس از رفت و برگشت‌های مکرر در میان داده‌ها، نهایتاً ۳۳ مفهوم اولیه (به‌عنوان کد نهایی) شناسایی و تم‌های اصلی و فرعی تعیین شدند. در مرحله پنجم، هر تم با دقت تعریف و نام‌گذاری شد و نهایتاً در مرحله ششم، یافته‌ها در قالب شبکه‌ی تماتیک و همراه با شواهد متنی (شامل نقل قول‌های منتخب) گزارش شد.

سطح دوم: استنتاج نظام‌مند تلفیقی

شناسایی و دسته‌بندی پیامدهای باور به خرافات و جادوگری مرتبط با هواداران از طریق فرآیند استنتاج نظام‌مند زیر انجام شد:

۱- استخراج قرائن از داده‌های غیرمستقیم: در فرآیند کدگذاری، پژوهشگران به ارجاعات غیرمستقیم مشارکت‌کنندگان به تغییرات رفتاری، جو ورزشگاه، واکنش‌های گروهی و اظهارنظرهای هواداران در مسابقاتی که اتهامات جادوگری مطرح بود، توجه نظام‌مند داشتند.

۲- تحلیل منطقی زنجیره علی: با بهره‌گیری از منطق تحلیل تماتیک تفسیری، زنجیره مفهومی «باور به جادو» تغییر در ارزیابی شناختی ← تغییر در رفتار» به عنوان چارچوب تحلیلی برای استنتاج پیامدهای رفتاری به کار گرفته شد.

۳- پشتیبانی با مبانی نظری و پیشینه: پیامدهای استنتاج‌شده با مبانی نظری روانشناسی اجتماع و پیشینه پژوهش‌های بین‌المللی در حوزه خرافات در ورزش مقایسه و تطبیق داده شد.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی مصاحبه شونده‌گان
Table 2. Description of demographic characteristics of the interviewees

اصلی ترین رفتار مشاهده شده Most Important Behavior Observed	(تعداد دفعات مواجهه با خرافات و جادوگری) Number of times you have encountered superstitions and witchcraft	سابقه مرتبط Related History	شهر City	مدرک تحصیلی Educational Degree	جنسیت Gender	سن Age	ردیف Row	کد مصاحبه Interview Code
استفاده از مواد و پارچه های مشکوک- دادن ترکیب براساس نظرات دیگران	۵	۱۲	کرمان	فوق لیسانس	مرد	۳۰	بازیکن	P۱
بوسیدن تیرک دروازه پیش از بازی	۴	۱۰	تبریز	لیسانس	مرد	۲۹	بازیکن	P۲
رد شدن از مسیر مشخص برای ورود به زمین	۳	۱۴	خرم آباد	فوق لیسانس	مرد	۳۱	بازیکن	P۳
پوشیدن لباس زیر ثابت در روز مسابقه	۳	۹	بم	لیسانس	زن	۲۸	بازیکن	P۴
تنظیم زمان دقیق و ثابت حرکت به سمت زمین	۳	۱۵	رفسنجان	فوق لیسانس	مرد	۴۵	مربی	P۵
استفاده از دعاهای خاص در رختکن	۴	۱۸	اهواز	فوق لیسانس	مرد	۴۸	مربی	P۶
ممنوعیت بعضی از شماره پیراهن‌ها برای بازیکنان	۳	۱۵	بم	لیسانس	زن	۴۳	مربی	P۷
لمس سکه قرعه‌کشی پیش از انداختن	۳	۱۳	کرمان	دکتری	مرد	۳۵	داور	P۸
پرهیز بازیکنان از رد شدن از روی خط کنار زمین هنگام ورود به مسابقه	۳	۱۲	مشهد	فوق لیسانس	مرد	۳۴	داور	P۹
مشاهده نذرهای هواداران پشت دروازه	۳	۵	یزد	فوق لیسانس	مرد	۳۶	داور	P۱۰
استفاده از دعاهای خاص	۳	۲۵	کرمان	دکتری	مرد	۵۱	پیشکسوت	P۱۱
حرکت از یک مسیر مشخص برای رفتن به سمت ورزشگاه	۴	۲۰	گیلان	فوق لیسانس	مرد	۴۹	پیشکسوت	P۱۲
بستن خاص بند کفش در بازیکنان	۳	۲۳	تهران	فوق لیسانس	مرد	۴۸	پیشکسوت	P۱۳
پرتاب اشیا خاص به زمین	۳	۱۳	کرمان	فوق دیپلم	مرد	۳۶	هوادار	P۱۴
پوشیدن یک رنگ خاص در روز بازی توسط مربی	۲	۱۲	تهران	لیسانس	مرد	۳۰	هوادار	P۱۵
خواندن دعاهای دسته‌جمعی خاص	۳	۲۰	اهواز	لیسانس	مرد	۳۸	هوادار	P۱۶
بستن پارچه به تیر دروازه	۲	۱۳	سیرجان	دیپلم	مرد	۳۵	هوادار	P۱۷
خاک کردن اشیائی درون دروازه	۳	۲۰	مشهد	فوق دیپلم	مرد	۳۹	هوادار	P۱۸

رسمی و همکاران؛ ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران....

با اقتباس از متن مصاحبه‌ها در مرحله کدگذاری باز تعداد ۳۳ مفهوم یا کد اولیه شناسایی شد. سپس در مرحله بعدی کدگذاری با در نظر گرفتن قرابت معنایی مفاهیم شناسایی شده ۸ تم فرعی شامل افزایش اضطراب و ترس از جادو حریف، توهم کنترل بر نتایج بازی، ترویج فریب و تقلب، کاهش اعتماد به نفس، نادیده گرفتن عوامل فنی و تاکتیکی، افزایش تنش‌های گروهی و اتهام‌زنی متقابل، ترویج فرهنگ غیرعلمی در جامعه و الگوبرداری نسل جوان از رفتارهای خرافی تشکیل شد. جدول ۳ نتایج حاصل از کدگذاری مصاحبه‌های پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۳. ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران: پیامدهای تاثیر بر رفتار هواداران

Table 3. Dimensions of Belief in Superstitions and Sorcery in Iranian Football: Consequences on Fan Behavior

پیامد بر رفتار هواداران Impact on fan behavior	کدهای مصاحبه Interview codes	مفاهیم اولیه Basic concepts	تم فرعی Sub-theme	تم اصلی Main theme
تشدید رفتارهای دفاعی و بدبینانه؛ کاهش روحیه حمایت مثبت و سازنده	P۳-p۵-p۶-p۱۳	ترس از تأثیر منفی جادوی تیم مقابل	افزایش اضطراب و ترس از جادوی حریف Increased anxiety and fear of opponent's magic	روان شناختی Psychological
	P۲-p۵-p۶-p۱۲	اجتناب از تماس فیزیکی با مربیان رقیب به دلیل ترس از انتقال انرژی منفی		
	P۱-p۲-p۶	بدبینی مزمن نسبت به هر حرکت مشکوک بازیکنان رقیب		
	P۱-p۱-p۵-p۸-p۹-p۱۰-p۱۲-p۱۴-p۱۵	طلسم‌نویسی روی توپ یا دروازه قبل از شروع بازی		
	P۲-p۳-p۴-p۷-p۹-p۱۲-p۱۴-p۱۶	عبور بازیکنان از حلقه‌های خاص		
	P۲-p۶-p۷-p۸-p۱۲-p۱۴-p۱۵	اعتقاد به اینکه با اقدامات جادویی می‌توان نتیجه را کنترل کرد		
توجیه شکست‌ها با عوامل غیرفنی، واکنش‌های هیجانی شدید به هر نتیجه	P۳-p۴-p۹-p۱۲-p۱۸	تصور تأثیر مستقیم جادو بر تصمیمات داور یا خطاهای حریف	توهم کنترل بر نتایج بازی The illusion of control over game outcomes	روان شناختی Psychological
	P۵-p۶-p۱۱-p۱۲-p۱۳	نادیده گرفتن عوامل واقعی مانند آمادگی جسمانی		
	P۱-p۲-p۴-p۶-p۷-p۹-p۱۲-p۱۴-p۱۵-p۱۶-p۱۸	باور به تأثیر اشیای خاص (گونی، کاغذ طلسم‌شده)		
	P۱-p۲-p۴-p۵-p۷-p۹-p۱۲	پوشیدن لباس زیر خاص		
	P۵-p۷-p۸-p۱۰-p۱۱-p۱۲-p۱۳-p۱۵-p۱۶	پذیرش استفاده از جادو به عنوان نوعی «تقلب مجاز» برای جبران ضعف تیم		
	P۱-p۳-p۵-p۱۰-p۱۱-p۱۲-p۱۳-p۱۶-p۱۷-p۱۸	افزایش جادوگری		
کاهش ارزش‌گذاری به تلاش واقعی؛ توجیه رفتارهای غیراخلاقی در میان هواداران جوان	P۱-p۷-p۱۰-p۱۱	تقویت جادوگری در جامعه بزرگ‌تر	ترویج فریب و تقلب Promoting deception and fraud	
	P۳-p۷-p۱۱-p۱۳	ترویج ایده "پیروزی به هر قیمت" حتی با روش‌های غیراخلاقی		
	P۱-p۲-p۵-p۶-p۱۱-p۱۲-p۱۶	شایعه ارتباط مدیران با جادوگران برای قراردادهای مخفی		

کاهش اعتماد به نفس Decreased self-confidence	استفاده از جادو برای جلوگیری از کاهش اعتماد به نفس کاهش اعتماد به نفس	کاهش اعتماد به نفس کاهش اعتماد به نفس
نادیده گرفتن عوامل فنی و تاکتیکی Ignoring technical and tactical factors	کاهش تمرکز روی نقاط ضعف فنی تیم نادیده گرفتن آنالیزد حریف و تکیه بر پیشگویی جادویی	کاهش تمرکز روی نقاط ضعف فنی تیم نادیده گرفتن آنالیزد حریف و تکیه بر پیشگویی جادویی
افزایش تنش‌های گروهی و اتهام‌زنی متقابل Increasing group tensions and mutual accusations	اتهام‌زنی به تیم خودی و رقیب همزمان تشدید درگیری‌های فیزیکی در استادیوم تأثیر بر رسانه‌ها و صاحب‌ها	افزایش تنش‌های گروهی و تشدید درگیری‌های فیزیکی در استادیوم تأثیر بر رسانه‌ها و صاحب‌ها
ترویج فرهنگ غیرعلمی در جامعه Promoting non-scientific culture in society	پذیرش گسترده جادو به عنوان بخشی از فرهنگ فوتبالی ایران تأثیر بر سایر رشته‌های ورزشی ترویج کتاب‌ها، ویدئوها و کارگاه‌های آموزشی درباره جادو در ورزش	ترویج فرهنگ غیرعلمی در جامعه تأثیر بر سایر رشته‌های ورزشی ترویج کتاب‌ها، ویدئوها و کارگاه‌های آموزشی درباره جادو در ورزش
الگو برداری نسل جوان از رفتارهای خرافی Modeling superstitious behaviors for the younger generation	تقلید نوجوانان و جوانان از رفتارهای مریبان و بازیکنان در استفاده از جادو برای حمایت از تیم کاهش ارزش‌گذاری به تمرین و تلاش در میان نوجوانان	الگو برداری نسل جوان از رفتارهای خرافی تقلید نوجوانان و جوانان از رفتارهای مریبان و بازیکنان در استفاده از جادو برای حمایت از تیم کاهش ارزش‌گذاری به تمرین و تلاش در میان نوجوانان

با توجه به جدول ۳ و در پاسخ به سؤال نخست، مصادیقی همچون تنظیم ترکیب تیم، انتخاب شماره پیراهن و نیز انجام رفتارهای خرافی، از جمله عبور از حلقه‌های خاص، شناسایی شد. در پاسخ به سؤال دوم نیز یافته‌ها نشان داد که نوعی توهم کنترل نتایج از طریق جادو و اشیای خاص وجود دارد؛ همچنین باور به تأثیر جادو بر داوران و خطاهای تیم

حریف و نیز هراس از جادوی رقیب، به گونه‌ای که به پرهیز از تماس فیزیکی و شکل‌گیری بدبینی مزمین می‌انجامد، در میان افراد مشاهده شد. در زمینه سؤال سوم، اتهام‌زنی متقابل میان گروه‌های فوتبال پدیده‌ای شایع است که به درگیری‌های فیزیکی در استادیوم، رفتارهای احساسی در فضای مجازی و انعکاس آن در رسانه‌ها و مصاحبه‌ها انجامیده است. در پاسخ به سؤال چهارم، باور به جادو موجب الگوبرداری منفی نسل جوان از رفتارهای خرافی بازیکنان، پذیرش جادو به عنوان بخشی از فرهنگ فوتبال، ترویج محتوای آموزشی مرتبط و ایمان بدون دلیل به اثربخشی جادو شده است. در نهایت و در پاسخ به سؤال پنجم، مهم‌ترین تغییرات رفتاری شامل نادیده گرفتن عوامل فنی و تاکتیکی به نفع راه‌حل‌های ماورایی، ترویج فریب و تقلب در قالب «پیروزی به هر قیمت» و کاهش اعتماد به نفس همراه با دلسردی سریع پس از شکست می‌باشد.

بحث

هدف از پژوهش حاضر، بررسی «ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران و پیامدهای آن بر رفتار هواداران» بود که با رویکرد کیفی انجام شد. بر مبنای یافته‌ها، در مجموع ۳۳ مفهوم اولیه شناسایی و دسته‌بندی شد که حاصل

آن، شکل‌گیری ۲ تم اصلی و ۸ تم فرعی بود. اولین تم اصلی «بعد روان‌شناختی» بود. این بعد شامل پنج تم فرعی «افزایش اضطراب و ترس از جادو حریف»، «توهم کنترل بر نتایج بازی»، «ترویج فریب و تقلب»، «کاهش اعتماد به نفس» و «نادیده گرفتن عوامل فنی و تاکتیکی» بود. به عنوان مثال، افزایش اضطراب و ترس از جادو حریف یکی از ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران است. این باور می‌تواند در بازیکنان و عوامل تیم، ترس از جادوی تیم رقیب ایجاد کند. مصاحبه‌شونده ششم در این زمینه گفت که ترس از تأثیر منفی جادوی تیم مقابل همواره وجود داشته است، به ویژه در برابر تیم‌های شمالی که تصور می‌شد جادوگران قوی‌تری دارند. به طور مشابه هتینگا و همکاران (۲۰۱۷) بیان کردند رفتار خرافی و جادوگری حریفان می‌تواند استراتژی‌های گام‌برداری ورزشکاران را در رقابت‌های رودر رو تحت تأثیر قرار دهد. در همین راستا چیند و همکاران (۲۰۱۹) بیان کردند جادوی سنتی باعث می‌شود بازیکنان ترس از حریف داشته باشند. اما به گفته مصاحبه‌شونده ششم فراتر از ترس ساده، نشان می‌دهد که این اضطراب به ترس از تماس فیزیکی با حریف تبدیل می‌شود. مصاحبه‌شونده پنجم نیز تأیید کرد که اجتناب از تماس فیزیکی با مریض رقیب به دلیل ترس از انتقال انرژی منفی رایج است. این سطح از ترس در پژوهش‌های پیشین گزارش نشده و نشان‌دهنده درونی‌شدگی عمیق باورها در بدنه بازیکنان ایرانی است. همچنین تیم‌ها به عنوان طلسم روی توپ و دروازه کارهایی انجام می‌دهند که باعث ترس بازیکنان و تیم حریف می‌شود. به همین ترتیب نجورورای (۲۰۱۹) بیان کرد در شرق آفریقا به دفن طلسم‌های نوشته‌شده (مانند کاغذ با نام بازیکنان) در نزدیکی دروازه می‌پردازند. در همین راستا شاتزبرگ (۲۰۰۶) بیان کرد به علل جادویی در فوتبال از بستن پارچه سیاه در تور دروازه استفاده می‌کنند. باور به جادو و خرافات باعث می‌شود بازیکنان پیش از ورود به زمین مسابقه از حلقه‌های خاصی عبور کنند. مصاحبه‌شونده دوم در این زمینه گزارش کرد که بازیکنان پیش از ورود به زمین، مجبور به عبور از حلقه‌هایی از جنس پارچه یا طناب می‌شدند که ظاهراً برای دفع انرژی منفی در نظر گرفته شده بود. در این زمینه یون و همکاران (۲۰۲۴) بیان کردند ورزشکاران ممکن است قبل از ورود به زمین بازی، اقدامات آیینی یا رفتارهای مشخصی را انجام دهند. چنانچه اینگونه رفتارهای آیینی، که

¹ Hettinga et al

² Yun et al

می‌توانند شامل لمس اشیاء خاص باشند به عنوان اعمالی برای کنترل شانس یا عوامل بیرونی تلقی می‌شوند (موریس^۱ و همکاران، ۲۰۲۵). همچنین باور به خرافات و جادوگری باعث بدبینی نسبت به هر حرکت تیم حریف می‌شود به طور مشابه اوفوری و همکاران (۲۰۱۳) بیان کردند بازیکنان حرفه‌ای از خرافات برای کنترل بازی استفاده می‌کنند، اما این امر موجب بدگمانی رقیبان می‌شود. در همین رابطه نجورورای (۲۰۱۹) بیان کرد این باورها باعث می‌شود هر حرکت مشکوک به عنوان تلاش برای سحر تفسیر شود و بدبینی ایجاد کند. بررسی منابع نشان می‌دهد که پژوهش‌های هتینگا و همکاران (۲۰۱۷)، چیپند و همکاران (۲۰۱۹)، نجورورای (۲۰۱۹)، شاتزبرگ (۲۰۰۶)، یون و همکاران (۲۰۲۴)، موریس و همکاران (۲۰۲۵) و اوفوری (۲۰۱۳) از نظر وجود ترس، بدگمانی و اقدامات آیینی ناشی از باورهای جادویی همسو با یافته‌های پژوهش حاضر هستند و دلیل همسویی آن است که همه این منابع به ترس، بدگمانی، اقدامات آیینی یا جادویی حریف اشاره دارند. با این حال، ناهمسویی اصلی با یون و همکاران (۲۰۲۴) و موریس و همکاران (۲۰۲۵) وجود دارد، زیرا آن‌ها رفتارهای آیینی را عمدتاً در چارچوب کنترل شانس مثبت گزارش کرده‌اند، در حالی که یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد این ترس در فوتبال ایران به اجتناب از تماس فیزیکی با حریف و کادر فنی و ترس از انتقال انرژی منفی انجامیده است؛ این سطح از درونی‌شدگی در پژوهش‌های پیشین دیده نمی‌شود و دلیل ناهمسویی با آن دسته از منابعی است که خرافات را صرفاً راهبردی برای افزایش شانس مثبت می‌دانند.

توهم کنترل بر نتایج بازی یکی دیگر از ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران است. باور به خرافات و جادوگری سبب می‌شود عوامل یک تیم تصور کنند جادو و خرافات نتایج را کنترل می‌کنند. مصاحبه‌شونده چهاردهم در این زمینه بیان کرد که باور به کنترل نتیجه بازی از طریق اقدامات جادویی بسیار رایج است و هواداران در زمان ضعف تیم، خواستار استفاده از جادوگر برای تغییر نتیجه می‌شوند. به عنوان نمونه گوریبری و همکاران (۲۰۲۴) بیان کردند در ورزشکاران حرفه‌ای نیز خرافات یا تفکر جادویی وجود دارد که نشان‌دهنده باور به تأثیر این عوامل بر نتایج مسابقات است. در همین راستا زارع و همکاران (۲۰۱۷) بیان کردند افراد توهم حس کنترل بر نتایج بازی از طریق خرافات و جادو را دارند. همچنین افراد اغلب در مواجهه با عدم قطعیت، به تفکر جادویی روی می‌آورند تا حس کنترل را تجربه کنند (موچکووا، ۲۰۲۵^۳). همچنین باور به خرافات و جادوگری باعث می‌شود که تیم‌ها تصور کنند که تأثیر مستقیم بر داور و خطاهایی که می‌گیرد داشته باشند. به طور مشخص مصاحبه‌شونده دوازدهم بیان کرد «عوامل یک تیم تصور می‌کنند که جادو باعث تأثیر مستقیم بر داور و تصمیمات آن می‌شود». در همین راستا مصاحبه‌شونده نهم اظهار داشت «تصور تأثیر مستقیم طلسم بر تصمیمات داور در میان بازیکنان و هواداران وجود دارد و پس از اعلام پنالتی یا افساید شایع می‌شود که داور طلسم شده یا حریف جادو کرده است». چنانچه باور به خرافات و جادوگری باعث توهم نادیده گرفتن عوامل واقعی می‌شود به عنوان مثال نجورورای (۲۰۱۹) بیان کرد تیم‌ها اغلب نتیجه بازی را به جای عوامل واقعی به برتری جادویی نسبت می‌دهند. باور به خرافات و جادوگری باعث می‌شود تیم‌ها تصور کنند اشیاء خاص باعث کنترل نتایج بازی می‌شوند به طور مشابه مگونگوه (۲۰۲۳) بیان کرد بازیکنان از خدمات جادوگران برای دوپینگ ماورایی استفاده می‌کنند که شامل اشیای خاصی مانند کیسه‌های جادویی، طلسم‌ها یا مواد است و توهم بر این اساس عملکرد را افزایش می‌دهند. در همین راستا زارع و همکاران (۲۰۱۷) بیان کردند بازیکنان، موفقیت خود را وابسته به جادو می‌دانند. در همین رابطه کشتی‌دار و همکاران (۲۰۲۰) بیان کردند برخی بازیکنان با دیدن عکس‌های خانوادگی قبل از بازی استرس خود را کاهش می‌دهند. در مقایسه با پیشینه پژوهش، گوریبری و همکاران (۲۰۲۴)، زارع و همکاران (۲۰۱۷)، موچکووا (۲۰۲۵)،

¹ Morris et al

² Gurrieri et al

³ Muczková

نچورورای (۲۰۱۹)، مگونگوه (۲۰۲۳) و کشتی‌دار و همکاران (۲۰۲۰) از نظر اصل توهم کنترل از طریق خرافات با پژوهش حاضر همسو هستند و دلیل همسویی آن است که همه بر توهم کنترل از طریق خرافات و جادو تأکید دارند. با این حال، ناهمسویی اصلی با موچکوا (۲۰۲۵) وجود دارد، زیرا او توهم کنترل را مکانیسم فردی می‌داند، در حالی که پژوهش حاضر نشان می‌دهد در فوتبال ایران این توهم به توهم جمعی کنترل تبدیل شده است که کادر فنی، مدیران و حتی داوران را در بر می‌گیرد و دلیل ناهمسویی آن است که سطح تحلیل فردی موچکوا با یافته‌های مبتنی بر سیستم در ایران قابل تطابق نیست. همچنین تأثیر مستقیم جادو بر تصمیمات داور در منابع همسو دیده نمی‌شود و این بخش از نوآوری‌های پژوهش حاضر است که با پیشینه ناهمسو محسوب می‌شود.

از طرفی، ترویج فریب و تقلب یکی دیگر از ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران است. این باور باعث می‌شود عوامل یک تیم ورزشکاران به دنبال پیروزی به هر قیمتی باشند. به عنوان مثال محمد زین^۱ و همکاران (۲۰۲۱) بیان کردند تأکید بیش از حد بر «ذهنیت پیروزی به هر قیمت» انگیزه ارتکاب اعمال غیراخلاقی در میان ورزشکاران را فراهم می‌کند. در همین راستا شوکلا^۲ و همکاران (۲۰۲۵) بیان کردند در محیط‌های ورزشی رقابتی، رفتارهای غیراخلاقی برای کسب پیروزی، حتی به قیمت نقض هنجارهای اجتماعی و اخلاقی، می‌تواند رخ دهد. همچنین این باور می‌تواند باعث شود تیم‌ها به این نتیجه برسند که جادوگری نوعی تقلب مجاز است که می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد به طور مشخص مصاحبه شونده سیزدهم بیان کرد باور اشتباه به جادوگری و خرافات باعث می‌شود تیم‌ها برای پیروزی از این روش استفاده کنند و آن را کاری درست بدانند. مصاحبه‌شونده پنجم در این زمینه گفت که پذیرش استفاده از جادو به عنوان نوعی تقلب مجاز برای جبران ضعف تیم رواج دارد و توجیه می‌شود که تیم ضعیف نیاز به کمک دارد. همچنین مدیران ممکن است با جادوگران ارتباط مخفیانه برقرار کنند و از آنجایی که مدیران از ارکان اصلی یک باشگاه هستند می‌توانند در ترویج جادو نقش به‌سزایی داشته باشند. در همین راستا یواخیم^۳ و همکاران (۲۰۱۶) بیان کردند مطالعاتی در فوتبال کنگو نشان می‌دهد رهبران تیم‌های فوتبال با جادوگران برای مشاوره به منظور دستیابی به پیروزی ارتباط برقرار می‌کنند. به طور مشابه چیپند و همکاران (۲۰۱۹) بیان کردند در ورزش از جادو برای کنترل نتیجه استفاده می‌شود، که اغلب به صورت پنهان و شبیه به قراردادهای مخفی با جادوگران انجام می‌شود. همچنین مصاحبه‌شونده اول به وجود شایعاتی درباره ارتباط مخفیانه مدیران با جادوگران برای انعقاد قراردادها یا تضعیف تیم رقیب اشاره کرد. همچنین باور به خرافات و جادوگری می‌تواند باعث افزایش جادوگری شود در همین رابطه مصاحبه‌شونده سوم بیان کرد باور به خرافات و جادوگری باعث افزایش جادوگری و در نتیجه افزایش ترویج تقلب و فریب برای رسیدن به پیروزی می‌شود. در این زمینه مگونگوه (۲۰۲۳) بیان کرد باور به دوپیگ جادویی نشان‌دهنده ادامه شیوع استفاده از جادو برای بهبود عملکرد است. همچنین باور به خرافات و جادوگری باعث افزایش جادوگری در یک جامعه بزرگتر می‌شود به طور مشخص مصاحبه‌شونده یازدهم بیان کرد باور به خرافات و جادوگری می‌تواند باعث شود این باور به تمام جامعه منتقل گردد و مردم از خرافات و جادو در کارهای خود استفاده کنند. یافته‌های پژوهش حاضر از نظر تأکید بر «پیروزی به هر قیمت» و «استفاده پنهان از جادو» با پژوهش‌های محمد زین و همکاران (۲۰۲۱)، شوکلا و همکاران (۲۰۲۵)، یواخیم و همکاران (۲۰۱۶)، چیپند و همکاران (۲۰۱۹) و مگونگوه (۲۰۲۳) همسو است و دلیل همسویی آن است که همگی بر «پیروزی به هر قیمت» و استفاده پنهان از جادو برای رسیدن به نتیجه تأکید دارند. با این حال، ناهمسویی اساسی با شوکلا و همکاران (۲۰۲۵) وجود دارد؛ در حالی که او رفتار

¹ Mohd Zain et al

² Shukla et al

³ Joachim et al

غیراخلاقی را نقض هنجارهای اجتماعی می‌داند، پژوهش حاضر نشان می‌دهد در ایران جادوگری به عنوان «تقلب مجاز» تلقی می‌شود و تیم ضعیف «حق» استفاده از آن را دارد و دلیل ناهمسویی آن است که مرزهای فرهنگی «قانون» و «اخلاق» در ایران با جوامع غربی تفاوت بنیادین دارد. همچنین ارتباط مخفیانه مدیران به سطح انعقاد قراردادها و تضعیف حریف کشیده شده که در پژوهش یواخیم و همکاران (۲۰۱۶) به این صراحت مشاهده نمی‌شود و این بخش نیز با پیشینه ناهمسو است.

کاهش اعتماد به نفس یکی دیگر از ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران است. باور به خرافات و جادوگری در ورزشکاران و عوامل تیم، اگر از آن استفاده کنند، اعتماد به نفس را افزایش می‌دهد؛ اما در صورت عدم استفاده، باعث کاهش اعتماد به نفس آن‌ها می‌شود. به عنوان نمونه موریس و همکاران (۲۰۲۵) بیان کردند در محیط‌های ورزشی، که تفاوت بین موفقیت و شکست می‌تواند به کوچکترین متغیرها بستگی داشته باشد، رفتارهای خرافی در بین ورزشکاران برای افزایش اعتماد به نفس رایج هستند. در همین راستا پوجالته^۱ و همکاران (۲۰۲۴) بیان کردند آیین‌های خرافی در ورزش رایج هستند و می‌توانند در اعتماد به نفس ورزشکاران و عملکردشان نقش داشته باشند. در همین رابطه هون^۲ (۲۰۲۰) بیان کرد آیین‌های خرافی و جادویی اعتماد به نفس را در ورزشکاران تقویت می‌کند. نتیجه گرفتن از یک باور خرافی یا جادویی به صورت ناخودآگاه باعث افزایش اعتماد به نفس می‌شود (کشتی‌دار و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین باور به خرافات و جادوگری می‌تواند باعث دلسردی بازیکنان پس از شکست شود. در این زمینه مصاحبه‌شونده چهارم بیان کرد باور به نتیجه گرفتن تیم‌ها از طریق خرافات و جادوگری بعد از شکست‌های پیاپی یک تیم می‌تواند باعث دلسردی بازیکنان و در نهایت کاهش اعتماد به نفس آن‌ها شود. چنانچه باور به خرافات و جادوگری باعث کاهش انگیزه تلاش واقعی به دلیل باور به راه‌حل‌های جادویی سریع می‌شود به طور مشخص مصاحبه‌شونده ششم بیان کرد باورهای خرافی و جادویی باعث می‌شود بازیکنان دست از تلاش برداشته و به جادوگری روی آورند. در همین رابطه دوموتور^۳ و همکاران (۲۰۱۶) بیان کردند وابستگی بیش از حد به جادو می‌تواند موجب کاهش تلاش واقعی شود، زیرا ورزشکار موفقیت را به راه حل‌های جادویی نسبت می‌دهند. نه به تمرین. بررسی پیشینه نشان می‌دهد که موریس و همکاران (۲۰۲۵)، پوجالته و همکاران (۲۰۲۴)، هون (۲۰۲۰) و کشتی‌دار و همکاران (۲۰۲۰) از نظر اصل وجود خرافات در ورزش با پژوهش حاضر همسو هستند، اما این منابع همگی بر افزایش اعتماد به نفس تأکید دارند و دلیل همسویی آن حضور خرافات در ورزش است. دوموتور و همکاران (۲۰۱۶) از نظر کاهش تلاش واقعی با پژوهش ما همسو است. با این حال، ناهمسویی اساسی در اینجا نمایان می‌شود، زیرا پژوهش حاضر نشان می‌دهد جادو هم باعث افزایش و هم کاهش اعتماد به نفس می‌شود (ویژگی «وابستگی وضعیتی» و بازیکنان را در «چرخه وابستگی» گرفتار می‌کند، در حالی که این پارادوکس و چرخه در منابع دیگر دیده نمی‌شود و دلیل ناهمسویی آن است که سایر پژوهش‌ها تنها به کارکرد مثبت یا منفی خرافات پرداخته‌اند، نه به نوسان دوگانه و وابسته به موقعیت.

از طرفی نادیده گرفتن عوامل فنی و تاکتیکی یکی دیگر از ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران است؛ زیرا ممکن است عوامل یک تیم به جای تمرین، به جادو و خرافات بسنده کنند. مصاحبه‌شونده یازدهم در این زمینه گفت که اولویت دادن به راه‌حل‌های ماورایی به جای تمرین، بدترین جنبه این باورها بوده و به جای کار فنی، تیم‌ها به جادوگر برای حل مشکلات اعتماد می‌کردند. به عنوان مثال دوموتور و همکاران (۲۰۱۶) بیان کردند ورزشکاران اغلب

¹ Pujalte et al

² Hoven

³ Dömötör et al

به رفتارهای خرافی به جای تمرین کردن روی می‌آورند. در همین راستا چپیند و همکاران (۲۰۱۹) بیان کردند در دوران استعماری و مدرن، جادو اغلب به عنوان ابزار اصلی پیروزی دیده می‌شود، که می‌تواند اولویت آن را بر تمرینات نشان دهد. در همین رابطه اوفوری و همکاران (۲۰۱۳) بیان کردند در غنا، بازیکنان اغلب به خرافات (مانند طلسم) تکیه می‌کنند که می‌تواند جایگزین تمرکز بر تمرینات شود. همچنین ممکن است ترکیب تیم براساس نظرات جادوگر اعلام شود به گفته مصاحبه‌شونده ششم ارتباط با جادوگری توسط مربی می‌تواند باعث شود مربی در مورد ترکیب تیم تصمیم بگیرد و جادوگر ترکیب را به مربی اعلام کند. در همین راستا یواخیم و همکاران (۲۰۱۶) بیان کردند مربیان تیم‌های فوتبال با جادوگران برای مشاوره و دریافت دستورالعمل به منظور دستیابی به پیروزی ارتباط برقرار می‌کنند. همچنین باور به خرافات و جادوگری می‌تواند باعث شود عوامل تیم به نقاط ضعفی که وجود دارد توجه نکنند در همین راستا اندرسن^۱ و همکاران (۲۰۱۵) بیان کردند خرافات و جادوگری ممکن است موجب نادیده گرفتن یا کم‌اهمیت جلوه دادن بررسی عینی نقاط ضعف فنی شود. همچنین ممکن است باعث نادیده گرفتن آنالیز حریف شود به طور مشخص مصاحبه‌شونده پنجم بیان کرد تکیه بر باورهای خرافی و جادویی گاهی اوقات سبب می‌شود عوامل یک تیم به آنالیز حریف توجهی نکنند. تحلیل همسویی و ناهمسویی منابع در این تم فرعی به این شرح است که منابع همسو شامل دوموتور و همکاران (۲۰۱۶)، چپیند و همکاران (۲۰۱۹)، اوفوری (۲۰۱۳)، یواخیم و همکاران (۲۰۱۶) و اندرسن (۲۰۱۵) هستند و دلیل همسویی آن است که همه بر جانشینی تمرین یا تحلیل فنی با خرافات و جادو تأکید دارند. اما ناهمسویی ضمنی در اینجا وجود دارد زیرا پژوهش حاضر نشان می‌دهد این جانشینی در ایران نه فقط در سطح بازیکنان، بلکه در سطح مدیران و کادر فنی نیز رخ می‌دهد (از جمله هزینه جادوگر به جای آنالیز حریف و اعلام ترکیب تیم توسط جادوگر)؛ این گستره در منابع همسو حتی یواخیم و همکاران (۲۰۱۶) که به مشاوره اشاره دارد به این صراحت دیده نمی‌شود و دلیل ناهمسویی آن است که سایر پژوهش‌ها جانشینی را در سطح فردی یا حداکثر مشاوره دیده‌اند، در حالی که در ایران به سطح تصمیم‌گیری سیستمی ارتقا یافته است. در مجموع، نتایج پژوهش نشان داد بُعد روانشناختی، یکی از ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران است. برخلاف پژوهش‌هایی که خرافات را یک راهبرد مقابله مثبت معرفی می‌کنند، یافته‌های ما نشان می‌دهد که در بافت ایران این باورها به یک آسیب‌شناسی روانی-اجتماعی تبدیل شده‌اند که اعتماد به نفس واقعی را تخریب و اضطراب مزمن را نهادینه می‌کند. دومین تم اصلی بعد فرهنگی-اجتماعی بود که این بُعد شامل سه تم فرعی «افزایش تنش‌های گروهی و اتهام‌زنی متقابل»، «ترویج فرهنگ غیرعلمی در جامعه» و «الگوبرگاری نسل جوان از رفتارهای خرافی» بود. به عنوان مثال افزایش تنش‌های گروهی و اتهام‌زنی متقابل یکی از ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران است، این باور باعث اتهام‌زنی همزمان به تیم خودی و رقیب می‌شود. به طور مشخص مصاحبه‌شونده سیزدهم بیان کرد زمانی که خرافات و جادوگری رایج شود، تیم‌ها شکست‌ها و نتایج خود را به این عوامل ربط می‌دهند و به یکدیگر اتهام می‌زنند. در همین راستا نجورورای (۲۰۱۹) بیان کرد این باورها می‌تواند اتهام‌زنی متقابل که هر دو طرف ادعا می‌کنند حریف از جادو استفاده کرده است را افزایش دهد. همچنین باور به اینکه بقیه تیم‌ها از جادو استفاده می‌کنند باعث تشدید درگیری‌های فیزیکی در استادیوم بر سر اتهامات جادویی می‌شود به همین ترتیب مصاحبه‌شونده هشتم بیان کرد موقعی که تیم‌ها تصور می‌کنند که تیم حریف از جادو استفاده می‌کند باعث می‌شود در ورزشگاه با هم درگیری لفظی و فیزیکی پیدا کنند. همچنین باور به خرافات و جادوگری باعث رفتارهای احساسی در فضای مجازی می‌شود به عنوان نمونه مصاحبه‌شونده هجدهم بیان کرد باور به خرافات و جادوگری و کسب پیروزی تیم رقیب از طریق جادو باعث

¹ Andersen et al

درگیری تیم‌ها در فضای مجازی می‌شود. چنانچه جادوگری و خرافات باعث تاثیر بر رسانه‌ها و مصاحبه‌ها می‌شود در همین رابطه مصاحبه‌شونده دوازدهم بیان کرد در صورت افزایش مسائل خرافی و جادویی این مسئله می‌تواند به رسانه‌ها ورود پیدا کند و تبدیل به یک موضوع معضل اجتماعی شود. تحلیل همسویی و ناهمسویی منابع در تم فرعی اول به این شرح است که پژوهش نجورورای (۲۰۱۹) از نظر وجود اتهام‌زنی متقابل ناشی از باورهای جادویی با یافته‌های پژوهش حاضر همسو است و دلیل همسویی آن است که هر دو به اتهام‌زنی دوطرفه میان تیم‌ها اشاره دارند. با این حال، ناهمسویی اساسی پژوهش حاضر با نجورورای (۲۰۱۹) در این است که وی اتهام‌زنی را در سطح گفتار و ادعا گزارش کرده است، در حالی که یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد این اتهام‌زنی در فوتبال ایران به درگیری فیزیکی در استادیوم و جنگ مجازی در شبکه‌های اجتماعی کشیده شده است. این سطح از خشونت مبتنی بر اتهامات جادویی در هیچ یک از پیشینه‌های مورد بررسی به این شدت گزارش نشده است و دلیل ناهمسویی آن است که پژوهش‌های پیشین عمدتاً به پیامدهای کلامی یا روانی اتهامات جادویی پرداخته‌اند، در حالی که در ایران، این‌گونه اتهام‌زنی‌ها گاه زمینه‌ساز خشونت‌های فیزیکی و رسانه‌ای می‌شود. همچنین ورود این معضل به رسانه‌ها و تبدیل شدن به موضوع اجتماعی در منابع از جنبه‌های نوآورانه این پژوهش است.

ترویج فرهنگ غیرعلمی در جامعه یکی دیگر از ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران است، باور به خرافات و جادو باعث پذیرش گسترده جادو به عنوان بخشی از فرهنگ فوتبالی می‌شود. در همین راستا مصاحبه‌شونده هفتم بیان کرد افزایش و ترویج خرافات و جادوگری باعث می‌شود این موضوع به عنوان یک فرهنگ در رشته فوتبال جا انداخته شود و همه از این موضوع استفاده کنند. مصاحبه‌شونده شانزدهم در این زمینه گفت که پذیرش گسترده جادو به عنوان بخشی از فرهنگ فوتبال ایران بسیار زیاد است و این باور به عنوان بخشی از رقابت با تیم‌های دیگر تلقی می‌شود. همچنین مصاحبه‌شونده یازدهم بیان کرده است که باورهای جادویی از زمین فوتبال به سایر عرصه‌های اجتماعی سرایت می‌کند. همچنین باعث تاثیر بر سایر رشته‌های ورزشی می‌شود در همین رابطه مصاحبه‌شونده نهم بیان کرد ترویج و گسترش خرافات و جادوگری در رشته فوتبال می‌تواند بر سایر رشته‌های ورزشی تاثیر گذار و باعث گسترش این موضوع در سایر رشته‌ها شود. چنانچه باور به خرافات و جادوگری باعث ایمان بدون دلیل به جادو می‌شود که می‌تواند باعث شود این فرهنگ در جامعه نهادینه شود به عنوان مثال مصاحبه‌شونده یازدهم بیان کرد گاهی اوقات تیم‌ها بدون هیچ دلیل منطقی به جادو و خرافات ایمان می‌آورند و فکر می‌کنند که این مسائل تاثیر گذار هستند. در مقایسه با پیشینه پژوهش، باید گفت که پژوهش‌های خارجی عمدتاً خرافات ورزشی را در سطح فردی یا تیمی بررسی کرده‌اند و از این جهت هیچ منبع مستقیم و صریحی برای همسویی کامل با یافته‌های پژوهش حاضر در مورد «ترویج فرهنگ غیرعلمی در جامعه» وجود ندارد. دلیل این ناهمسویی با ادبیات موجود آن است که پژوهش‌های پیشین (مانند هون، ۲۰۲۰؛ اوفوری، ۲۰۱۳) خرافات را عمدتاً یک پدیده فردی برای کاهش اضطراب یا افزایش اعتماد به نفس معرفی کرده‌اند، در حالی که یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد در ایران، باور به پذیرش گسترده جادو به عنوان بخشی از فرهنگ فوتبالی و حتی گسترش آن به سایر عرصه‌های اجتماعی انجامیده است. نوآوری پژوهش حاضر در شناسایی مکانیسم سرایت (قهرمانان ورزشی ← هواداران ← خانواده‌ها و مدارس) و نیز عاملیت فرهنگی فوتبال در ترویج فرهنگ غیرعلمی است که در هیچ یک از منابع پیشین دیده نمی‌شود. همچنین تاثیر بر سایر رشته‌های ورزشی و ایمان بدون دلیل به جادو از جنبه‌های نوآورانه این پژوهش محسوب می‌شود.

الگوپردازی نسل جوان از رفتارهای خرافی یکی دیگر از ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران است، این باورها موجب تقلید جوانان و نوجوانان از رفتارهای خرافی و جادویی مربیان و بازیکنان می‌شود. مصاحبه‌شونده دوازدهم در این زمینه اظهار داشت که تقلید نوجوانان و جوانان از رفتارهای مربیان و بازیکنان بسیار نگران کننده است و در آکادمی‌ها

و بازی‌ها، مشاهده می‌شود که جوانان از حلقه عبور می‌کنند یا کاغذ طلسم حمل می‌کنند. به طور مشابه سارجن^۱ (۲۰۲۲) بیان کرد باورهای خرافی به طور گسترده در ورزش و ورزشکاران وجود دارد و نوجوانان و جوانان، از این رفتارها برای افزایش اعتماد به نفس و حفظ تمرکز تقلید می‌کنند. در همین راستا هوون (۲۰۲۰) بیان کرد ورزشکاران نوجوان ۱۵ ساله نیز از اعمال مذهبی و معنوی (که برخی از آنها می‌تواند ماهیت خرافی داشته باشد) برای افزایش اعتماد به نفس خود استفاده می‌کنند. همچنین باور به خرافات و جادوگری باعث کاهش ارزش‌گذاری به تمرین و تلاش در میان نوجوانان می‌شود در همین راستا اوفوری و همکاران (۲۰۱۳) بیان کرد بسیاری از فوتبالیست‌های جوان موفقیت یا شکست را کمتر به تلاش شخصی (مانند تمرین) نسبت می‌دهند و بیشتر به عوامل خارجی مانند خرافات تکیه می‌کنند این کاهش تلاش، ارزش تمرین را کم می‌کند و نوجوانان را به سمت وابستگی به خرافات سوق می‌دهند. در همین رابطه مگونگوه (۲۰۲۳) بیان کرد ورزشکاران جوان، به ویژه در سطوح پایه، با تمرکز بر خدمات جادویی خارجی، کمتر به تمرین و بهبود مهارت‌های فنی و تاکتیکی می‌پردازند، این باور ایجاد می‌کند که قدرت‌های ماوراء طبیعی پیروزی را تضمین می‌کنند، بنابراین تمرین کم‌اهمیت می‌شود. همچنین گسترش و ترویج خرافات و جادوگری باعث انتقال باورهای خرافی به بازی‌های مدرسه‌ای و آکادمی‌ها می‌شود به طور مشخص مصاحبه‌شونده هشتم بیان کرد افزایش خرافات و جادوگری در بالاترین سطح فوتبال یک کشور باعث می‌شود این موضوع به مدارس فوتبال و آکادمی‌ها سرایت پیدا کند و آن‌ها هم از این موضوع استفاده کنند و یا باعث اتهام‌زنی و درگیری شود. بررسی پیشینه نشان می‌دهد که پژوهش‌های سارجن (۲۰۲۲)، هوون (۲۰۲۰)، اوفوری (۲۰۱۳) و مگونگوه (۲۰۲۳) از نظر اصل الگوبرداری جوانان از رفتارهای خرافی ورزشکاران با پژوهش حاضر همسو هستند و دلیل همسویی آن است که همه این منابع به تقلید نوجوانان از رفتارهای خرافی ورزشکاران حرفه‌ای اشاره دارند. با این حال، ناهمسویی اساسی پژوهش حاضر با این منابع در دو جنبه است. نخست، در حالی که سارجن و هوون الگوبرداری جوانان را عمدتاً برای افزایش اعتماد به نفس گزارش کرده‌اند، یافته‌های ما نشان می‌دهد در ایران این الگوبرداری به حمل کاغذ طلسم، عبور از حلقه و رفتارهای جادویی صریح انجامیده است که سطح عمیق‌تری از درونی‌شدگی را نشان می‌دهد. دوم، در حالی که در کشورهای توسعه‌یافته آکادمی‌های فوتبال برنامه‌های سواد رسانه‌ای و تفکر انتقادی دارند، در ایران به گفته مصاحبه‌شونده هشتم مدارس فوتبال خود به مراکز انتشار خرافات تبدیل می‌شوند و این موضوع باعث بازتولید بین‌نسلی فرهنگ غیرعلمی می‌گردد. همچنین اوفوری (۲۰۱۳) و مگونگوه (۲۰۲۳) از نظر کاهش ارزش تمرین و تلاش در میان نوجوانان با پژوهش حاضر همسو هستند، اما این پژوهش فراتر رفته است و نشان می‌دهد که این کاهش ارزش‌گذاری در ایران به سبب خرافات به بازی‌های مدرسه‌ای و آکادمی‌ها و حتی اتهام‌زنی و درگیری در سطوح پایه موجب می‌شود که در منابع پیشین به این صراحت دیده نمی‌شود. در مجموع، نتایج پژوهش نشان داد که بُعد فرهنگی-اجتماعی، یکی از ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران است. بر خلاف پژوهش‌های خارجی که خرافات ورزشی را یک پدیده عمدتاً فردی یا تیمی می‌بینند، یافته‌های ما نشان می‌دهد که در ایران، این پدیده به یک مسئله اجتماعی کلان تبدیل شده است که امنیت روانی هواداران، روابط میان باشگاه‌ها و حتی فرهنگ عمومی جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

تحلیل پیامدهای ابعاد باور به خرافات و جادوگری بر هواداران

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که ابعاد باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران، مجموعه‌ای از پیامدهای رفتاری مشخص را بر هواداران به همراه دارد. این پیامدها با نتایج مطالعات بین‌المللی که به طور خاص بر رفتار هواداران متمرکز بوده‌اند، همسویی قابل توجهی نشان می‌دهد. توجیه شکست‌ها با عوامل غیرفنی از جمله پیامدهای

¹ Sarjen

اولیه است. دواير و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهش خود با عنوان "جستجوی هوادار برای معنا" مستقیماً نشان دادند که هواداران خرافه‌باور برای حفظ غرور و هویت خود، شکست‌ها را به عواملی خارج از کنترل تیم (مانند شانس، طلسم یا جادوی تیم مقابل) نسبت می‌دهند. ناامیدی سریع پس از باخت و کاهش حمایت منطقی و پایدار از تیم از دیگر پیامدهای مهم است. دواير و همکاران (۲۰۱۸) نیز تأکید کردند که حمایت هواداران خرافاتی مبتنی بر نتایج فوری است نه یک تعهد بلندمدت به تیم، بنابراین پس از هر باخت، احتمال ترک حمایت یا روی آوردن به تیم دیگر افزایش می‌یابد. تشدید رفتارهای دفاعی و بدبینانه و کاهش روحیه حمایت مثبت و سازنده پیامدی است که لونتال و همکاران (۲۰۲۱) آن را در مطالعه هواداران فوتبال شناسایی کردند. آن‌ها نشان دادند هوادارانی که شکست را نتیجه عوامل جادویی می‌دانند، به جای تحلیل فنی و ارائه بازخورد سازنده، وارد حالت دفاعی-بدبینانه می‌شوند که مانع هرگونه حمایت مثبت از تیم در آینده می‌شود. واکنش‌های هیجانی شدید به هر نتیجه یکی دیگر از یافته‌های کلیدی است. دواير و همکاران (۲۰۱۸) به صراحت نشان دادند که هواداران خرافه‌باور سطوح بالاتری از استرس مزمن را تجربه می‌کنند، زیرا دائماً نگران نقض آیین‌ها و طلسم‌های خود هستند. ناامیدی عمیق و دل‌سردی سریع و کاهش حمایت مداوم از تیم در شرایط سخت ادامه منطقی همان الگوی رفتاری ناپایدار است. لونتال و همکاران (۲۰۲۱) در مطالعه خود نشان دادند هواداران خرافه‌باور در شرایط سخت (مانند یک سری باخت‌های متوالی) بسیار سریع‌تر از هواداران مبتنی بر تحلیل فنی دچار دل‌سردی می‌شوند. زیرا چارچوب شناختی آن‌ها نمی‌تواند شکست‌های مکرر را بدون زیر سؤال بردن قدرت خرافات خود توجیه کند. تشدید خشونت کلامی و آگاه فیزیکی و افزایش تنش‌های رقیبانه و کاهش فرهنگ مثبت هواداری شاید جدی‌ترین پیامد رفتاری باشد. اگرچه بسیاری از منابع ارسالی به خشونت ناشی از جادوگری در سطح عمومی اشاره دارند، کوزه و همکاران (۲۰۱۵) به طور خاص در بافت هواداری نشان دادند که هواداران خرافه‌باور، نمرات بالاتری در مقیاس پرخاشگری و تنش‌های رقیبانه داشتند. باورپذیری بیشتر شایعات، اتهام‌زنی گسترده و احساسی در فضای مجازی پیامدی است که لونتال و همکاران (۲۰۲۱) تأکید کردند که در عصر رسانه‌های اجتماعی، خرافات هواداران به سرعت در فضای مجازی منتشر شده و به شکل اتهامات جمعی علیه مربیان، بازیکنان و حتی داوران ظاهر می‌شود. توهم کنترل نتایج توسط عوامل خارجی و رفتارهای احساسی و غیرمنطقی در نقد بازیکنان و مربیان از دیگر یافته‌های کلیدی است. لونتال و همکاران (۲۰۲۱) نشان دادند هواداران خرافاتی باور دارند که رفتارهای آن‌ها (مثل پوشیدن پیراهن خاص یا نرفتن به استادیوم) می‌تواند نتیجه را تغییر دهد و وقتی نتیجه مطلوب نباشد، به سرعت بازیکنان و مربیان را به عنوان «نقض‌کننده نظم جادویی» متهم می‌کنند. این نقدها ماهیتاً احساسی و غیرمنطقی است و از تحلیل فنی تهی می‌باشد. گسترش فرهنگ غیرعلمی در نسل جوان و کاهش ارزش‌گذاری به تلاش و دانش در هواداری آخرین اما مهم‌ترین پیامد است. کوزه و همکاران (۲۰۱۵) در مطالعه هواداران جوان فوتبال نشان دادند که مواجهه مکرر با رفتارهای خرافی هواداران بزرگسال، باعث درونی‌سازی این باورها در نسل جوان می‌شود. دواير و همکاران (۲۰۱۸) نیز هشدار دادند که وقتی هواداری بر پایه خرافات شکل می‌گیرد، ارزش تلاش، تمرین و دانش فنی در فرهنگ هواداری به حاشیه رانده می‌شود و جای خود را به باورهای غیرعلمی و جادویی می‌دهد. در مجموع، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران، یک نظام معنایی جایگزین ایجاد می‌کند که در آن شکست نیاز به توجیه بیرونی دارد، استرس و اضطراب مزمن می‌شود، حمایت هواداری شکننده و ناپایدار است، خشونت و اتهام‌زنی افزایش می‌یابد و در نهایت فرهنگ غیرعلمی و غیراخلاقی در نسل جوان تثبیت می‌شود.

نتیجه‌گیری کلی و پیام مقاله

بر اساس یافته‌های پژوهش دو بعد اصلی برای این پدیده شناسایی گردید که نه تنها به صورت مستقل، بلکه در تعامل با یکدیگر عمل می‌کنند: بعد روانشناختی این باورها را در سطح فردی تقویت و تثبیت می‌کند، و بعد فرهنگی-اجتماعی آن‌ها را در سطح کلان بازتولید و نهادینه می‌سازد. این چرخه تعاملی در نهایت به بروز مجموعه‌ای از پیامدهای منفی در رفتار هواداران می‌انجامد که مهم‌ترین آن‌ها تضعیف فرهنگ هواداری سالم و پایدار است. ضمناً، باور به خرافات و جادوگری در فوتبال ایران یک مسئله حاشیه‌ای با فردی نیست، بلکه پدیده‌ای نهادی و چندبعدی است که پیامدهای مستقیم و منفی بر رفتار هواداران دارد. مقابله مؤثر با این پدیده نیازمند مداخلات هماهنگ و هدفمند در سطوح نهادی، آموزشی، رسانه‌ای و روانشناختی است.

محدودیت‌ها

با توجه به تفاوت‌های فرهنگی در ورزش‌ها و کشورهای مختلف، تعمیم نتایج این پژوهش به طور کامل امکان پذیر نیست. از طرفی به دلیل کمبود و یا نامرتبط بودن پژوهش‌های داخلی، محدودیت استفاده از منابع فارسی برای تبیین بهتر موضوع وجود داشت، همچنین با توجه به محدودیت زمانی و عدم همکاری برخی از مربیان، بازیکنان، پیشکسوتان و هواداران امکان مصاحبه با همه مصاحبه‌شوندگان مدنظر وجود نداشت.

پیشنهاد برای مطالعات آتی

برای انجام پژوهش‌های آینده پیشنهاد می‌شود، راهکارهای مقابله با باور به خرافات و جادوگری در فوتبال بررسی شود و همچنین این پیامدها در رشته‌های دیگر ورزشی نیز مورد بررسی قرار گیرد.

ملاحظات اخلاقی

رعایت دستورالعمل‌های اخلاقی

رعایت اصول اخلاقی پژوهش شامل رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان، محرمانگی اطلاعات و استفاده مسئولانه از داده‌ها رعایت شده است.

بیانیه استفاده از هوش مصنوعی مالی

برای جمع‌آوری پیشینه پژوهش و منابع مرتبط در حوزه پژوهش از هوش مصنوعی (astalalen.ai) و ویراستاری نگارشی متن از هوش مصنوعی (perplexity.ai) استفاده شده است.

منابع مالی

این پژوهش بدون دریافت هیچ‌گونه حمایت مالی انجام شده است.

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان در تمامی مراحل پژوهش، از جمع‌آوری داده‌ها تا تحلیل نتایج و نگارش مقاله، به طور مساوی مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع در این پژوهش وجود ندارد.

تقدیر و تشکر

نگارندگان بر خود لازم می‌دانند از تمامی مشارکت‌کنندگان که با صبر و بردباری در انجام این پژوهش یاری رساندند سپاسگزاری نمایند. همچنین از داوران محترم به سبب ارائه نظرهای ساختاری و علمی سپاسگزاری می‌شود.

References

- Adinkrah, M. (2011). Child witch hunts in contemporary Ghana. *Child abuse & neglect*, 35(9), 741-752. [<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2011.05.011>]
- Afroozeh, M.S., & Hadipour, M. (2020). Identification and Analysis the Dimensions of Tendency to Superstition in the Field of Sport (Foundation-Based of Grounded Theory Approach). *Sport Management Studies*, 12(62), 65-86. [<https://doi.org/10.22089/smrj.2020.7702.2657>] [In Persian]
- Ashforth, A. (2005). *Witchcraft, violence, and democracy in South Africa*. University of Chicago Press. [[Link](#)]
- Andersen, S.S., Hansen, P.Ø., & Hærem, T. (2015). How elite athletes reflect on their training: Strong beliefs—ambiguous feedback signals. *Reflective Practice*, 16(3), 403-417. [<https://doi.org/10.1080/14623943.2015.1052387>]
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. [[Link](#)]
- Brevers, D., Nils, F., Dan, B., & Noël, X. (2011). Sport Superstition: Mediation of Psychological Tension on Non-Professional Sportsmen's Superstitious Rituals. *Journal of Sport behavior*, 34(1), 3-24. [[Link](#)]
- Çakmak, R.F., & Ocak, Y. (2024). Investigation of football players belief, superstition and different behavior tendencies. *RBFF-Revista Brasileira de Futsal e Futebol*, 16(66), 534-545. [[Link](#)]
- Chipande, H.D., Mwale, N., & Chita, J. (2019). *Religiosity in African football: "Magic" and Christianity in the Zambian game in colonial and modern times*. In *Africa's Elite Football*. Routledge. [[Link](#)]
- Dwyer, B., Slavich, M. A., & Gellock, J. L. (2018). A fan's search for meaning: Testing the dimensionality of sport fan superstition. *Sport Management Review*, 21(5), 533-548. [<https://doi.org/10.1016/j.smr.2017.12.001>]
- Dömötör, Z., Ruíz- Barquín, R., & Szabo, A. (2016). Superstitious behavior in sport: A literature review. *Scandinavian Journal of psychology*, 57(4), 368-382. [<https://doi.org/10.1111/sjop.12301>]
- Ershad, A., Aziziani, M., & Mahmoudi, A. (2023). Identifying Effective Factors in the Development of Sports and Physical Activity in Children (A Contextual Approach). *Sport Management Journal*, 15(3), 194-175. [<https://doi.org/10.22059/jsm.2022.330967.2821>] [In Persian]
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research*, 2(163-194), 105-117. [[Link](#)]
- Gurrieri, R., Arone, A., Parra, E., Palermo, S., Marazziti, D., & Gemignani, A. (2024). Obsessive-compulsive symptoms in professional tennis players. *European Psychiatry*, 67(S1), S355-S355. [<https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2024.732>]
- Herd, K., & Sonntag, A. (2024). Pensée magique, superstition, croyances irrationnelles: répondre à l'absurde. *Football (s). Histoire, Culture, Economie, Société*, (5), 85-97. [<http://dx.doi.org/10.58335/football-s.785>]
- Hettinga, F. J., Konings, M. J., & Pepping, G. J. (2017). The science of racing against opponents: affordance competition and the regulation of exercise intensity in head-to-head competition. *Frontiers in Physiology*, (8), 1-7. [<https://doi.org/10.3389/fphys.2017.00118>]
- Hoven, M. (2019). Re-characterizing confidence because of religious and personal rituals in sport: findings from a qualitative study of 15 year old student-athletes. *Sport in Society*, 22(2), 296-310. [<https://doi.org/10.1080/17430437.2017.1360582>]
- Joachim, M., Didier, L. L. E., Lucien, L., & Baudouin, N. K. (2016). Practical magic religious of the pastors and maestro's fetish in Congolese football. *Advances in Applied Sociology*, 6(12), 389-399. [<https://doi.org/10.4236/aasoci.2016.612029>]
- Keshtidar, M., Azizi, B., Jami Alahmadi, A. & Aminian, M. (2020). Predicting the Team Effectiveness of Athletes in Sporting Fields Soccer and Futsal Based on Superstitious Rituals. *Journal of Sport*

- Management and Development*, 9(4), 132-150. [<https://doi.org/10.22124/JSMD.2020.5003>] [In Persian]
- Kose, H., Argan, M., & Cimen, İ. (2015). The dimensions of superstitious beliefs and behaviors: A descriptive quantitative study on soccer fans in Turkey. *International Journal of Global Business*, 8(1), 27-33. [[Link](#)]
- Levental, O., Carmi, U., & Lev, A. (2021). Jinx, control, and the necessity of adjustment: Superstitions among football fans. *Frontiers in Psychology*, 12, 1-10. [<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.740645>]
- Maranise, A.M. (2013). Superstition & religious ritual: An examination of their effects and utilization in sport. *The Sport Psychologist*, 27(1), 83-91. [<https://doi.org/10.1123/tsp.27.1.83>]
- Mgungwe, F.G. (2023). "Witchcraft Doping" and Grassroots Sport Development. In *Doping and Anti-Doping in Africa* (pp. 122-138). Routledge. [[Link](#)]
- Muczková, M. (2025, May). *Magic of Uncertainty: An Eye-Tracking Amulet Experiment on Decision-Making and Cognitive Biases*. In Proceedings of the 2025 Symposium on Eye Tracking Research and Application, Tokyo, Japan. (pp. 1-3). [<https://dl.acm.org/doi/10.1145/3715669.3727333>]
- Mohd Zain, N.S., Ahmad, M.F., Khaidzir, M.F.S., Dahlan, N.D., & Bakri, N.H.S. (2021). Moral decision making in sports: a case study on behaviors among Johor Sukma athletes. *Malaysian Journal of Sport Science and Recreation (MJSSR)*, 17(2), 285-297. [[Link](#)]
- Morris, B., Thornton, C., Neave, N., & Allen, C. (2025). Understanding the use of superstitious rituals in sports people. *Journal of Sports Sciences*, 43(18), 2046-2057. [<https://doi.org/10.1080/02640414.2025.2532994>]
- Niehaus, I. (2018). *Moralising magic? A brief history of football potions in a South African Homeland Area, 1958–2010*. In *South African Homelands as Frontiers* (pp. 117-130). Routledge. [[Link](#)]
- Njororai, W.W.S. (2019). *Culture of magic and sorcery in African Football*. In *Africa's Elite Football*. Routledge. [[Link](#)]
- Ofori, K.P. (2013). *Health Sciences and Sport*. [PhD thesis, University of Stirling], Stirling: England. [[Link](#)]
- Ofori, P.K., Biddle, S., & Lavalley, D. (2013). The role of superstition among professional footballers in Ghana. *Athletic Insight*, 14(2), 117-127. [[Link](#)]
- Pujalte, G.G., Nadwodny, J.R., Clapp, A.D., Amoako, A., Pesigan, R.J., Dekker, T., ... & Chauhan, M. (2024). Athletes and superstitious rituals. *The Journal of Sports Medicine and physical fitness*, 64(8), 841-845. [<https://doi.org/10.23736/s0022-4707.24.15668-x>]
- Sarjen, A. (2022). Superstitious Ritual Behavior in Sports: A Comparative Study among Various Athletes. *Journal of Sports Research*, 9(1), 36-48. [[Link](#)]
- Schatzberg, M. (2006). Soccer, science, and sorcery: causation and African football. *Africa Spectrum*, 41(3), 351-369. [[Link](#)]
- Shukla, Y., Kushwaha, A., & K.V. (2025). Conceptualizing and exploring the unethical ProTeam behaviour in team sports. *Sport in Society*, 28(6-7), 1034-1061. [<https://doi.org/10.1080/17430437.2025.2560200>]
- Daneshjoo News Agency. (2024). Football witch or "Good Ones of the World" sentenced to five years in prison. [[Link](#)] [In Persian]
- Tabnak News. (2020). Various tricks of witchcraft in Iranian football; From urine to rooster's head. [[Link](#)] [In Persian]
- Tsiama, P.J.A., & Bakembo, M.E. (2022). Anxiety Disorders Linked to Superstitious Beliefs in Festish-Motivated Footballers. *Psychology and Behavioral Sciences*, 11(3), 72-79. [<https://doi.org/10.11648/J.PBS.20221103.11>]

Varzeshi News. (2025). *Witchcraft case in Iranian football; At least 100 people to be summoned!* [Link]
[In Persian]

Yun, D., Zhang, L., Qiu, Y., Schinke, R., & Liu, J. (2024). The usefulness of the useless: How ritualized behavior improves self-control under competition pressure. *Journal of Applied Sport Psychology*, 36(3), 484-498. [<https://doi.org/10.1080/10413200.2023.2274465>]

Zare, A., Zare, H., & Emadi, M. (2017). The Factors Affecting the Propensity for Superstition among Football Players in Iran. *Journal of Sport Management and Development*, 6(2), 32-46. [<https://doi.org/10.22124/JSMD.2018.2703>] [In Persian]

